

ประเด็น	ผู้ทรงคุณวุฒิมองภาพรวมของครูสอนศาสนาอิสลามอื่นๆ
4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของครูสอนศาสนาอิสลามอื่นๆ	- ไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานรัฐในท้องถิ่น - ไม่มีการสร้างกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองกับรัฐ แต่รวมกลุ่มเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ ทำประโยชน์ให้กับสังคม
5. การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยากของครูสอนศาสนาอิสลามอื่นๆ	- รายได้น้อยไม่แน่นอน - ไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากหน่วยงานของรัฐ - ไม่มีงานเสริม และมองว่า การทำงานเพื่อยังชีพเป็นงานอดิเรก แต่การสอนศาสนาให้กับคนในชุมชนเป็นงานประจำ ที่จะต้องมุ่งมั่นรับผิดชอบ

จากตารางที่ 6 พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่มองภาพรวมของครูสอนศาสนาอิสลามอื่นๆ ตามประเด็นดังต่อไปนี้

1. การประเมินตนเองของครูสอนศาสนาอิสลามอื่นๆ ตามทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

1) สถานภาพ พบว่า เป็นผู้นำทางด้านจิตใจ เป็นนักพัฒนาสังคม ได้รับความเคารพและการยอมรับจากชุมชน มีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย สงบ เป็นคนไทยธรรมดา

2) ความหมายของชีวิต พบว่า การสืบทอดศาสนาและคำสอนเป็นการทำงานเพื่อพระเจ้า จะต้องมีความเสียสละมุ่งมั่นและตั้งใจจริง รวมทั้งจะต้องยึดมั่น ปฏิบัติตามคำสอนและดำเนินชีวิตตามแบบพระเจ้า

3) ความหวังของชีวิต พบว่า ต้องการให้ชุมชนและสังคมได้รับการพัฒนา จะมุ่งมั่นในการสืบทอดศาสนา ยึดมั่นอยู่ในคำสอนของพระเจ้า

4.) อิทธิพลต่อบุคคลอื่นๆ พบว่า ครูสอนศาสนามีอิทธิพลต่อคนในทุกระดับของชุมชน จะได้รับการยกย่องและยอมรับจากชุมชนและสังคมในเรื่องการพัฒนาสังคม

2. การวิเคราะห์ความยากลำบากของครูสอนศาสนาอิสลามอื่นๆ ตามทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒินั้น พบว่า สังคมไม่ค่อยเห็นความสำคัญหรือให้ความสนใจเอาใจใส่แก่ครูสอนศาสนา ไม่มีสวัสดิการใดๆ จากรัฐมารองรับ มีฐานะยากจน รายได้น้อย

3. ทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิต่อครูสอนศาสนาอิสลามในเรื่องอำนาจต่อรอง พบว่าครูสอนศาสนาไม่มีอำนาจต่อรองใดๆ และไม่มี ความสนใจที่จะมีอำนาจต่อรอง เพราะต้องการมีชีวิตที่เรียบง่าย ทำงานตามหน้าที่ ความรับผิดชอบและการมอบหมายจากพระเจ้าแต่อาจมีการขอร้องให้หน่วยงานของรัฐใกล้เคียงมาร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของครูสอนศาสนาอิสลามอื่นๆ ตามทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐในท้องถิ่น และไม่มีการสร้างกลุ่มเพื่อเพิ่มหรือสร้างอำนาจในการต่อรองกับรัฐ แต่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อปฏิบัติศาสนกิจและทำประโยชน์ให้กับสังคม

5. การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยากของครูสอนศาสนาอิสลามอื่นๆ ตามทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า ครูสอนศาสนานั้นมีรายได้น้อย รายได้ไม่แน่นอน และไม่มีอาชีพเสริมอื่นๆ รวมทั้งไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลหรือสวัสดิการต่างๆ จากหน่วยงานของรัฐ

จากตารางที่ 5 และ 6 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีองค์ภาพรวมในการประเมินตนเองของครูสอนศาสนาอิสลามว่าสถานภาพของกลุ่มกรณีศึกษาไม่แตกต่างกัน ยกเว้นเป็นบุคคลชั้นนำทางสังคม มีชีวิตแบบชาวบ้านธรรมดา

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความหมายของชีวิตในภาพรวมของครูสอนศาสนาอิสลามอื่นๆ ไม่แตกต่างกับกลุ่มกรณีศึกษา ยกเว้นว่ามีแบบแผนการดำเนินชีวิตเรียบง่าย รักสันโดษ มีเป้าหมายชีวิตตามวิถีของพระเจ้า ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของคำภีร์อัลกุรอาน และแบบอย่างศาสดา

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความหวังของชีวิตในภาพรวมของครูสอนศาสนาอิสลามอื่นๆ ใกล้เคียง กับกลุ่มกรณีศึกษาทุกประการ

ผู้ทรงคุณวุฒิมีอิทธิพลของครูสอนศาสนาต่อบุคคลอื่นว่าไม่แตกต่างกันกับการมองของกลุ่มกรณีศึกษา ยกเว้นครูสอนศาสนาของตนเองอ่อนด้อย อ่อนแอ มอบหมายทุกอย่างให้พระเจ้า

ผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ความยากลำบากที่ครูสอนศาสนาอิสลามอื่นๆ เผชิญอยู่ ไม่แตกต่างจากกลุ่มกรณีศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม ยกเว้นเขาภูมิใจความยากลำบากด้วยความอดทน ซึ่งรัฐไม่เคยมีสวัสดิการให้ ผู้ทรงคุณวุฒิรู้สึกในเรื่องอำนาจต่อรองของกลุ่มกรณีศึกษาไม่แตกต่างกัน ยกเว้นการ ขอร้องจากคนใกล้ชิดที่เป็นฝ่ายการเมือง เพื่อพัฒนางานของสังคมไม่ใช่เพื่อส่วนตัว เขาได้รับความช่วยเหลือจาก ชุมชนและหน่วยงานรัฐที่ใกล้ชิด เช่น กรรมการมัสยิด ลูกศิษย์ เป็นต้น

ผู้ทรงคุณวุฒิ มองว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจของครูสอนศาสนาอิสลามอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน กับกลุ่มกรณีศึกษา ยกเว้นเขาไม่เป็นปฏิปักษ์และไม่ใกล้ชิดหน่วยงานของรัฐ

ผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์วงจรความทุกข์ยากของครูสอนศาสนาอิสลามไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ครูสอนศาสนาเหล่านี้ถูกละเลย และทอดทิ้งจากรัฐ เขาจึงเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคมที่ขาดการดูแล และให้ความสนใจ ทั้งที่ครูสอนศาสนาเป็นบุคคลชั้นนำของท้องถิ่น และเขาเหล่านั้นคิดว่า เขาจะหลุดพ้นจากความทุกข์ยากได้ หากเป็นความต้องการของพระเจ้า ลำบากเท่าไรก็ต้องทนได้

นอกจากนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองของครูสอนศาสนา อิสลามอื่นๆ ในด้านการเรียนการสอน เช่น การสนับสนุนให้มีการศึกษาสามัญในระดับสูงขึ้น การจัดอบรมเพื่อพัฒนาการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนเป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถของครูสอนศาสนาให้เท่ากันกับสภาพการณ์ของสังคม

ส่วนที่ 5 ภาพรวมของครูสอนศาสนาอิสลาม

การวิจัยครั้งนี้เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการศึกษาสภาพและวิถีชีวิตของครูสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลาซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความเชื่อในทางศาสนาเป็นเรื่องละเอียดอ่อน การวัดค่าใดๆในเชิงปริมาณอาจไม่ใช่ข้อตัดสินใจสุดท้าย การเจาะลึกถึงรายละเอียดของวิถีชีวิตที่มีศรัทธาเป็นแกนหลัก ทำให้ทราบถึงแนวคิดที่ทำให้เขาเลือกเป็นครูสอนศาสนา และกล่าที่เผชิญกับปัญหาและความเดือดร้อนที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาโดยไม่ย่อท้อ การยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ ความพอใจ เต็มใจที่จะยึดแนวทางชีวิตแบบนี้ตลอดไป คนรุ่นใหม่ยังคงมีไฟแรง ผู้ที่มีครอบครัวแล้ว จะมีความกังวลอยู่บ้างแต่ไม่ทำให้สูญเสียอุดมคติในการเลือกวิถีชีวิตเพื่อศาสนา

ในสภาพการณ์ปัจจุบัน ครูสอนศาสนาตระหนักถึงภาระที่ตนเองต้องทำงานเพื่อสังคมและชุมชนให้มากขึ้น การรุกเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้เด็กและเยาวชนสูญเสียอนาคตที่งดงามมากขึ้นทุกวัน หลายคนเชื่อว่าจะต้องนำวิธีการสอนแบบใหม่มาให้เด็กๆ ได้สนใจที่จะเรียนศาสนาและเข้าใจศาสนามากกว่าเดิม ทั้งนี้สามารถแยกประเด็นที่ครูสอนศาสนาได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับมุมมองต่อตัวเองโดยภาพรวมทั้ง 12 กรณีศึกษาต่อไป

1) การประเมินตนเอง

ในภาพรวมจากการศึกษาพบว่าครูสอนศาสนาอิสลามเห็นว่าตนเองเป็นบุคคลที่มีคุณค่าในสังคม เป็นแบบอย่างสำหรับคนทุกกลุ่มในเชิงของคุณธรรมและจริยธรรม แต่ไม่ได้รังเกียจในมิติของอำนาจบาปมีมากเท่ากับครูสอนศาสนาในสมัยก่อนที่เรียกว่า “โต๊ะครู”¹ ซึ่งผ่านการสอนศาสนามายาวนานมีลูกศิษย์มากมายเรียกได้ว่าเกือบทุกคนในชุมชนนั้นจะเป็นลูกศิษย์ของโต๊ะครู แต่ปัจจุบันครูตาดีกาเปลี่ยนแปลงบ่่อยเด็กในชุมชนแต่ละรุ่นเป็นลูกศิษย์ของครูที่ต่างบุคคลกันทำให้การยอมรับในบาปมีของการเป็น ผู้สอนศาสนา ลดลง นอกจากนี้การแสวงหาอำนาจในบริบทของสังคมมีมากขึ้น ผู้แสวงผลประโยชน์จากอบายมุข เช่น ยาเสพติดและของมีเงินเมา จึงมองเห็นครูสอนศาสนาเป็นปฏิปักษ์กับกลุ่มของเขาจากคำพูด นายมินซึ่งเป็นอิหม่าม กล่าวว่า “คนที่ทำตัวไม่ดี ดิฉันยาเสพติด ไม่ละหมาด เขาจะไม่ชอบฉันหรอก”

ครูสอนศาสนายังมองเห็นความสำคัญในบทบาทของตัวเองและถือว่า ทางเลือกตามวิถีชีวิตของเขาเป็นสิ่งที่ดีที่สุด จะทำให้เขาได้รับความสำเร็จทั้งโลกนี้และโลกหน้า ความถูกต้องดีงามของบุคคลในชุมชนขึ้นอยู่กับความเสียสละของเขา การต่อสู้ป้องกันเด็กและเยาวชนให้อยู่นห่างจากความผิดบาปก็เป็นหน้าที่ของเขาเช่นกัน จากคำพูดของนายดอน กล่าวไว้ว่า “ผมต่อสู้ทุกอย่างเพื่อสังคม”

เป้าหมายในอนาคตที่อยากจะเป็นคือ ผู้นำศาสนาในชุมชนหาความรู้ศาสนาเพิ่มเติม เขาจะไม่ยุติการสอนศาสนาแต่จะพัฒนาระบบและวิธีการสอนศาสนาไปเรื่อยๆ เพราะได้รับการปลุกฝังและอบรมมาตั้งแต่

¹ โต๊ะครู คือ ครูผู้สอนในปอเนาะ

ยังเป็นนักเรียนในโรงเรียนสอนศาสนาว่าการทำหน้าที่เป็นครูสอนศาสนามีคุณค่าสูงสุดในการดำเนินชีวิต จากคำพูดที่ว่า“หนูอยากสอนศาสนาให้ดีที่สุดไม่เคยคิดจะเลิกงานนี้เพราะเป็นงานของศาสนาในชีวิตอยากทำงานเพื่อศาสนา”

ตัวอย่างจาก โต๊ะครูในสมัยก่อนเห็นได้ชัดว่าครูสอนศาสนามีอิทธิพลต่อความเชื่อถือของบุคคลต่างๆ ในสังคมมาก ได้รับการยอมรับจากชุมชน จากบุคคลภายนอก จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ จากองค์กรศาสนา ฯลฯ ซึ่งเขาจะต้องสืบทอดเจตนารมณ์นี้ต่อไป จากคำตอบของนางสาวสุ กล่าวว่

“ใช่ อย่างน้อยๆ เราเป็นครู เราต้องมีอิทธิพลต่อลูกศิษย์
เราเป็นแม่ เราต้องมีอิทธิพลต่อลูก
เราเป็นภรรยา เราต้องมีอิทธิพลต่อสามี
และ เรายังมีอิทธิพลต่อผู้ปกครองเด็ก ๆ ด้วย
เพราะคนเหล่านั้นเชื่อถือและยอมรับฟังคำพูดและคำแนะนำของเรา”

2) การวิเคราะห์ความยากลำบากที่เขาเผชิญอยู่

ครูสอนศาสนาในโรงเรียนตาดีกาส่วนใหญ่เห็นว่า ความยากลำบากอยู่ที่รายได้ที่ไม่เพียงพอสำหรับครอบครัวหรือช่วยเหลือผู้พ่อแม่ที่ยากจนเช่นกัน เพราะรายได้หลักมักจะได้จากผู้ปกครองนักเรียนที่จ่ายให้เป็นรายเดือนหรือบางรายจ่ายเป็นรายวัน โอกาสที่จะปลีกเวลาไปทำอาชีพเสริมมีไม่มาก รายได้อื่นๆจะได้จากเงินชะกาฮ์ที่องค์กรระดับมัธยมหรือกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจัดสรรให้ ซึ่งจะได้ปีละครั้ง เช่นเดียวกับเงินอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการซึ่งไม่เพียงพอ

ในบางชุมชนบรรดาผู้ปกครองและองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ ยังช่วยกันจัดงานกุศลเพื่อหา รายได้เป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียน และบางส่วนเสริมรายได้ให้แก่ครูได้อีกคราวหนึ่ง

3) ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

ความรู้สึกว่าครูสอนศาสนาเป็นผู้ทำงานเพื่อศาสนา ทำให้ไม่คิดว่าจะต้องสร้างอำนาจต่อรองอะไรหรือคิดจะต่อรองกับใคร การยอมจำนนต่อพระเจ้าที่เชิญชวนให้เขาทำงานเผยแผ่ศาสนาเป็นสาเหตุสำคัญมากกว่าอย่างอื่นไม่เคยรู้สึกตัวว่าตนเองไม่มีอำนาจต่อรอง การอดทนและการของความช่วยเหลือจากอัลลอฮ์เป็นกิจวัตรประจำวันที่ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ และเขามั่นใจว่าได้รับความเมตตาเอ็นดูจากอัลลอฮ์ตลอดเวลา เป็นความเชื่อมั่นว่าถึงจะลำบากในโลกนี้แต่ผลความสำเร็จที่เกิดจากความอดทนนี้จะได้รับในโลกหน้าอย่างแน่นอน จากคำตอบของนายมิน กล่าวว่

“อยากได้ แต่ไม่ขอ”
“หากฉันถูกรังแกก็จะสู้ และจะช่วยเหลือคนอื่น”
“ไม่ต้องมีอำนาจ เพราะไม่ต้องการรบกวนผู้อื่น”
“ฉันหวังความช่วยเหลือจากอัลลอฮ์เท่านั้น”

4) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

ครูสอนศาสนาโดยรวมได้รับการยอมรับจากชุมชนเป็นอย่างดี ซึ่งมีผลต่อความสัมพันธ์เฉพาะบุคคล ไม่มีอิทธิพลต่อเจ้าหน้าที่ระดับบริหารในองค์กรส่วนท้องถิ่นของรัฐเพราะองค์กรของรัฐจะติดต่อและสร้างความสัมพันธ์กับองค์กรหลักของศาสนาอิสลาม คือ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

มีความรู้สึกต่อกลไกรัฐว่า ยังให้การสนับสนุนกิจการในการสอนศาสนาน้อยเกินไป ซึ่งการจัดงบประมาณเพื่ออบรมในด้านคุณธรรมและจริยธรรมมีน้อย และยังไม่เข้าใจว่าจะมีโอกาสขอการสนับสนุนในด้านนี้จากภาครัฐได้อย่างไร อีกทั้งไม่เห็นว่าการจำเป็นต้องสร้างกลุ่มต่อรองกับอำนาจรัฐ เนื่องจากมีทัศนคติว่าผู้ที่ยึดมั่นกับกิจการศาสนาไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอำนาจทางการเมืองท้องถิ่นซึ่งแบ่งพรรคแบ่งพวกกันในฐานะครูสอนศาสนาควรอยู่กลางๆ โดยกล่าวว่า “ฉันเห็นว่าในพัฒนาทางศาสนา รัฐไม่ค่อยให้ความสนใจ” (นางนะ) “รัฐไม่เคยให้ความสำคัญกับการเรียน การสอนศาสนา จึงไม่คิดมีการสร้างกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับรัฐ (นายสันต์)

5) การวิเคราะห์องค์กรความทุกข์ยาก

ครูสอนศาสนาเลือกวิถีการดำเนินชีวิตของเขาเองที่คิดว่าเป็นการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐที่สุด ดังนั้นจึงมิได้คิดว่า สิ่งที่เขาเผชิญอยู่เป็นการทุกข์ยาก การต่อสู้กับแนวคิดและแบบอย่างการดำเนินชีวิตนอกศาสนาที่เต็มไปด้วยอบายมุข ยาเสพติด และสิ่งมอมเมาต่อเยาวชน ดูเหมือนจะสร้างความวิตกกังวลให้แก่พวกเขามากกว่า เป็นความทุกข์ที่เกิดจากความหวั่นเกรงว่าจะทำให้คนรุ่นใหม่ออกห่างจากศาสนาและพากันทำให้สังคมล่มสลาย

จากคำตอบของบางกรณีศึกษา กล่าวว่า

“หนูรู้สึกทุกข์มาก เมื่อเห็นมุสลิมเราติดยาเสพติด” (นางสาวนุช)

“สาเหตุของปัญหาเสพติดในชุมชน เกิดจากปัญหาครอบครัว เพราะ พ่อแม่ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนและดูแลลูกอย่างใกล้ชิด” (นางสาวนุช)

“กังวลใจมากกับปัญหาเสพติดในชุมชน พื้นฐานจากสถาบันครอบครัวไม่เข้มแข็ง และไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ของรัฐและเอกชน จึงยากต่อการแก้ไขปัญหานี้” (นายรุณ)

ส่วนที่ 6 สภาพชีวิตครุฑาติกาและครูปอเนาะ

ตารางที่ 7 ความแตกต่างของสภาพชีวิตระหว่างครุฑาติกาและครูปอเนาะ

สภาพชีวิต	ตาติกา	ปอเนาะ
เพศ	มีทั้งชายและหญิง (2 เพศ)	ผู้ชาย
อายุ	หนุ่มสาว	สูงอายุ
ภูมิลำเนาเดิม	คนในพื้นที่	คนในพื้นที่
ระดับการศึกษา	มัธยมศึกษาถึงปริญญาตรี	ไม่เรียนถึงประถมที่ 4
สถานภาพสมรส	โสด	คู่
รายได้	มี (700-1,500)	ไม่มีรายได้
ที่อยู่อาศัย	เมือง , กึ่งเมือง	ชนบท
ครู : นักเรียน	1 : 30 ครู 1 คนรับผิดชอบนักเรียน 30 คน	1 : 1 (ตัวต่อตัว)
การดูแล	ไม่ทั่วถึง	อย่างดี
การก่อตั้ง	เกิดหลัง	เกิดก่อน
การสอน	ไม่มีการสืบทอด	สืบทอดเจตนาถึงลูกหลาน
การปฏิบัติศาสนกิจ	เคร่งครัด	เคร่งครัด
การนับถือจากชุมชน	มาก	มากที่สุด

จากตารางที่ 7 พบว่าสภาพชีวิตของครูสอนศาสนาทั้ง 2 กลุ่มมีความแตกต่างกันเกือบทุกด้าน ยกเว้น 2 ด้านคือ ภูมิลำเนาเดิมและการปฏิบัติศาสนกิจไม่แตกต่างกัน

ส่วนที่ 7 วิถีชีวิตของครูสอนศาสนาอิสลาม

จากการศึกษาวิถีชีวิตของครูสอนศาสนาอิสลาม พบว่าจากความเชื่อที่ว่าครูสอนศาสนาอิสลามจะได้รับบุญคุณมากมายมหาศาลในโลกหน้าอีกทั้งท่านศาสดา (คือล.) กล่าวว่าผู้รู้ศาสนาคือทายาท (ผู้รับมรดก) แห่งศาสดาทำให้มีผู้ต้องการศึกษาศาสนามากและมีความตั้งใจเสียสละในการถ่ายทอดความแก่คน รุ่นต่อไป อยู่ตลอดเวลาและทุกท้องถิ่น ถึงแม้ว่าจะได้รับการตอบแทนเพียงชีพเพียงจำนวนเล็กน้อยเท่านั้น โรงเรียนบางแห่งสามารถให้เงินช่วยเหลือครูสอนศาสนาได้เพียงเดือนละ 500-600 บาท ไม่เพียงพอต่อการยังชีพทั้งของตนเองและครอบครัว ดังนั้นครูสอนศาสนา (ที่ไม่ได้เป็นลูกจ้างประจำใน โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามซึ่งได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐ) จำนวนมาก จึงต้องดิ้นรนหาอาชีพเสริมอื่นๆอีกตามความถนัดและความจำเป็นของแต่ละท้องถิ่น เช่น รับจ้างกรีดยาง ทำประมงชายฝั่งหรือคนในครอบครัวทำการค้าเล็กๆน้อยๆ อาจมีรายได้เพิ่มจากเงินบริจาคบ้างตามสมควร เวลาที่จะประกอบอาชีพในแต่ละวันต้องถูกจำกัดหรือต้องหยุด

ทำงานทันทีที่ได้เวลาสอนหนังสือ นอกจากนี้ในฐานะผู้รู้ศาสนาอาจต้องสละเวลาไปเป็นผู้นำประกอบพิธีทางศาสนาให้แก่ประชาชนในชุมชนนั้นๆอีกด้วย เช่นการแต่งงาน งานศพ งานบุญ อื่นๆ

ครูสอนศาสนาอิสลามอาจได้รับการยอมรับจากชุมชนในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ แต่ในฐานะของหัวหน้าครอบครัวแล้วความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่จะต้องจุนเจือครอบครัวดูเป็นสิ่งที่ห่างไกล อย่างไรก็ตามทุกชุมชนมุสลิมจะมีผู้เสียสละเหล่านี้อยู่เสมอ ผลัดเปลี่ยนกันจากรุ่นสู่รุ่นตลอดไป

การวิจัยครั้งนี้พบว่าครูสอนศาสนาอิสลามมีบทบาทสำคัญดังต่อไปนี้

1) ผู้ให้ความรู้

การให้ความรู้ศาสนาอิสลามเบื้องต้นแก่เด็กและเยาวชนเป็นภารกิจร่วมของมุสลิมทุกคนในชุมชนโดยมีมัสยิดเป็นแกนกลาง คณะกรรมการมัสยิดซึ่งได้รับการคัดเลือกจากสัปบุรุษ (มุสลิมที่ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกของมัสยิด) จึงเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการจัดให้มีการเรียนการสอนศาสนาอิสลามแก่มุสลิมทุกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนในหมู่บ้าน ก่อนที่เขาจะเติบโตออกไปทำมาหากินหรือศึกษาต่อในที่อื่นๆ เขาต้องมีความรู้ในหลักศรัทธาและหลักปฏิบัติศาสนาอิสลามเบื้องต้นอย่างครบครัน สามารถปฏิบัติศาสนกิจที่เป็น บทบังคับ (รุกนอิสลาม) ได้ถูกต้อง บางอาจเรียนในด้านศาสนาต่อไป แต่บางคนอาจเรียนต่อทางสายสามัญหรือสายวิสามัญ การให้การศึกษาศาสนาอิสลามเบื้องต้นดังกล่าวนี้ ปัจจุบันนิยมใช้หลักสูตรการศึกษาของสมาคมครูสัมพันธ์เหมือนกันทั่วประเทศ ในจังหวัดสงขลามีนโยบายของสมาคมครูสัมพันธ์ 6 หน่วยจัดการเรียนการสอนกระจายไปทั่วทุกมัสยิด มีมัสยิดจดทะเบียนแล้ว 345 แห่ง มีครูสอนศาสนาประจำมัสยิด (ร.ร. ตาดีกา) ประมาณกว่า 1,000 คน เด็กมุสลิมทั้งชาย - หญิงอายุระหว่าง 7 - 12 ปี ที่อยู่ระหว่างการเรียนศาสนาภาคบังคับ (ฟิรดูอิน) ประมาณ 31,000 คน (สถิติจังหวัดสงขลา : 2544)

ความคาดหวังของผู้ปกครองและกรรมการมัสยิดต้องการให้เด็กทุกคนเติบโตขึ้นโดยมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ใช้ความเชื่อในศาสนาช่วยให้เป็นคนดีของสังคม ไม่เป็นภัยต่อผู้อื่นและประเทศชาติ หลีกเลียงจากอบายมุขซึ่งเป็นสิ่งต้องห้ามของศาสนาอิสลาม ครูสอนศาสนาจึงเป็นบุคลากรสำคัญที่อาสาเข้ารับภาระหน้าที่อันยิ่งใหญ่ อาศัยความเชื่อในพระผู้เป็นเจ้าเสียสละให้การสอนศาสนาแก่เด็ก บางมัสยิดอาศัยเวลาเย็นหลังเลิกเรียนจากโรงเรียนสามัญ บางมัสยิดใช้เวลาเสาร์ - อาทิตย์ละวันหยุดทั้งวัน เฉลี่ยประมาณ 12 ชม. ต่อสัปดาห์

2) ผู้ขัดเกลาทางคุณธรรม

เบื้องต้น ครูสอนศาสนาจะให้เด็กๆเริ่มหัดอ่านอัลกรุอาน จากการรู้จักตัวอักษร การผสมอักษร สระ และการออกเสียงแต่ละคำจนกระทั่งสามารถอ่านอัลกรุอานได้จนจบทั้งเล่ม จากนั้นเด็กๆจะต้องเรียนรู้การปฏิบัติศาสนกิจที่ละเอียดเรื่องไปจนจบหลักสูตร ซึ่งส่วนใหญ่เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสามัญแล้วก็อาจเรียนจบหลักสูตร ป. 4 ของสมาคมครูสัมพันธ์ไปพร้อมๆกันด้วย หลังจากนั้นเมื่อผู้ปกครองจะให้เรียนต่อทางด้านศาสนาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามซึ่งต้องเรียนทั้งสายสามัญและศาสนา หรือเรียนโรงเรียนปอเนาะที่สอนศาสนาอย่างเดียว เด็กจะมีพื้นฐานทางศาสนาที่เหมาะสมที่จะเรียนต่อได้อย่างดี หรือถึงแม้จะ

เรียนต่อทางสายสามัญอย่างเดียวเด็กก็จะมีความศรัทธาเชื่อมั่นในศาสนา ปฏิบัติศาสนกิจได้ถูกต้องและปฏิบัติตัวสมกับเป็นมุสลิมที่ดีได้ต่อไป โดยจะปฏิบัติศาสนกิจอย่างต่อเนื่องไปจนโตเป็นผู้ใหญ่และตลอดชั่วชีวิต

ส่วนที่ 8 การพัฒนาข้อมูลในจังหวัดสงขลา

จากข้อมูลของสำนักคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา ของปี พ.ศ. 2544 ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ โดยนำเสนอในรูปตารางประกอบคำอธิบาย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 8 จำนวนประชากรมุสลิมในจังหวัดสงขลา

เพศ	จำนวนประชากรจังหวัดสงขลา	ประชากรมุสลิม 30%
ชาย	607,720	182,316
หญิง	624,880	187,454
รวม	1,232,600	369,770

จากตารางที่ 8 พบว่าจังหวัดสงขลา มีประชากรหญิงมากกว่าประชากรชาย และมีประชากรที่เป็นมุสลิมร้อยละ 30 ในทำนองเดียวกันมีประชากรมุสลิมหญิงมากกว่าประชากรมุสลิมชาย

ตารางที่ 9 ประชากรจังหวัดสงขลาอายุ 5 – 14 ปี เฉลี่ยอายุ 7 – 12 ปี

เพศ	5 – 9	10 – 14	เฉลี่ย 7 – 12
ชาย	53,459	52,452	52,955.5
หญิง	50,185	49,896	50,040.5
รวม	103,644	102,348	102,996

จากตารางที่ 9 เด็กมุสลิมอายุ 7 – 12 ปี จำนวน 30% ของทั้งจังหวัดสงขลา มีจำนวนเท่ากับ 30,898.8 คน

ตารางที่ 10 จำนวนประชากรมุสลิมและคณะกรรมการอิสลามแต่ละระดับและครูสอนศาสนาในจังหวัดสงขลา

ประชากรมุสลิม	ครูสอนศาสนาที่ขึ้นทะเบียนกับ กกอ. จังหวัด	คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด	คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
369,770	1,000	5,175	30

ตารางที่ 11 สถาบันศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา

สถาบัน	จำนวน
มัสยิด (จดทะเบียนแล้ว)	345
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม	27
ปอเนาะสอนศาสนาอิสลามอย่างเดียว	30
ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิด	60
ศูนย์อบรมจริยธรรมประจำมัสยิด	80
มูลนิธิการกุศล	10
สมาคมมุสลิม	3

จากตารางที่ 10 และ 11 พบว่า โรงเรียนปอเนาะสอนศาสนาอิสลามอย่างเดียวมีจำนวน 30 แห่ง ซึ่งมากกว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีจำนวน 27 แห่ง ซึ่งมีครูสอนศาสนามาลงทะเบียนจำนวน 1,000 คน แสดงว่าครูโรงเรียนปอเนาะน่าจะมีครูสอนศาสนาจำนวนใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 12 มัสยิดในอำเภอต่างๆ ของจังหวัดสงขลา

ลำดับ	อำเภอ	จำนวน (มัสยิด)
1	อำเภอเมือง	16
2	อำเภอเทพา	65
3	อำเภอจะนะ	62
4	อำเภอสะบ้าย้อย	47
5	อำเภอหาดใหญ่	37
6	อำเภอสะเดา	35
7	อำเภอนาทวี	24
8	อำเภอสิงหนคร	16
9	อำเภอรัตภูมิ	16
10	อำเภอบางกล่ำ	13
11	อำเภอควนเนียง	7
12	อำเภอสทิงพระ	5
13	อำเภอระโนด	1
14	อำเภอคลองหอยโข่ง	1
15	อำเภอนาหม่อม	-
16	อำเภอกระแสสินธุ์	-
	รวม	345

จากตารางที่ 12 พบว่าพื้นที่ 3 อำเภอที่ผู้วิจัยคัดเลือกมาศึกษามีจำนวนมัสยิดมากไปหาน้อยตามลำดับคือ อำเภอจะนะ 62 มัสยิด หาดใหญ่ 37 มัสยิดและอำเภอสะเดา 35 มัสยิด เป็นที่น่าสังเกตว่าในพื้นที่ชนบทมีมัสยิดมากกว่าพื้นที่ในเมืองและกึ่งเมืองกึ่งชนบท แสดงให้เห็นว่า มุสลิมที่อยู่ในชนบทให้ความสำคัญในเรื่องศาสนามากกว่ามุสลิมที่อยู่ในเมืองและกึ่งเมืองกึ่งชนบท

ส่วนที่ 9 ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาของบุคคล ชุมชน และนโยบายของรัฐ

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า กรณีศึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ และการจัดสนทนาได้มีข้อเสนอแนวทางการ แก้ไขปัญหาให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับคือ

1) บุคคล ความจำเป็นที่มุสลิมทุกคนต้องมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอิสลามเพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง ผู้ปกครองเด็กเป็นจำนวนมากไม่มีเวลาและไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวให้แก่บุตรหลานของตนได้ด้วยตัวเอง จึงนิยมส่งบุตรหลานให้ครูสอนศาสนาเป็นผู้ทำการสอนและฝึกภาคปฏิบัติให้ เด็กมุสลิมส่วนใหญ่ก็สามารถอ่านอัลกุรอานและปฏิบัติศาสนกิจได้ เช่น การแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองซึ่งมีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องให้การศึกษาแก่บุตรหลานตามศาสนบัญญัติ

2) ชุมชน ในทุกๆ ชุมชนที่มีมุสลิมรวมกันอยู่หลายครอบครัว ศาสนาอิสลามกำหนดให้ต้องมีมัสยิดเป็นสถานที่รวมในการปฏิบัติศาสนกิจและอบรมให้ความรู้ทางศาสนา ประชาชนทุกคนในชุมชน ในประเทศไทยนิยมจะให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการมัสยิดขึ้นมาทำหน้าที่ในการบริการแก่ชุมชนโดยเฉพาะด้านการศึกษา ศาสนา โดยคาดหวังว่าเด็กมุสลิมทุกคนที่เกิดมาจะเติบโตขึ้นเป็นคนดีมีคุณธรรมตามบทบัญญัติศาสนา และร่วมกันพัฒนาชุมชนต่อไป การจัดให้มีครูสอนศาสนาขึ้นในแต่ละชุมชนสามารถตอบสนอง ความต้องการดังกล่าวได้ เด็กส่วนใหญ่จะคุ้นเคยกับการมารับความรู้ที่มัสยิด เมื่อโตขึ้นก็จะมาร่วมปฏิบัติศาสนกิจโดยพร้อมเพรียงกันทุกวันโดยเฉพาะในวันสำคัญทางศาสนาเช่นวันศุกร์ วันตรุษอีดิลฟิตรี และอีดิลอัฎฮา หรือมาร่วมกันละหมาดขอพรให้แก่ผู้ตายเมื่อทราบข่าวการตายของมุสลิม

3) หน่วยงานรัฐ จากกฎหมายรัฐธรรมนูญ 2540 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 รวมทั้ง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ 2542 ส่วนคาดหวังที่จะให้เด็กและเยาวชนมีความรู้คู่คุณธรรม การจัดการศึกษาใหม่ตามแผนปฏิรูปการศึกษาจึงเห็นความสำคัญที่จะให้เด็กเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมและสามารถปฏิบัติศาสนกิจตามบทบัญญัติของแต่ละศาสนาได้ นโยบายการจัดระเบียบสังคมของกระทรวงมหาดไทย 2544 ก็มีแนวความคิดที่จะป้องกันให้เด็กและเยาวชนพ้นจากอบายมุขทั้งหลายอันแก่ ยาเสพติด การพนัน สิ่งมีนเมาและการมั่วสุมทางเพศ การวางกรอบและกำหนดเขตแหล่งบันเทิงเป็นการป้องกันได้ทางหนึ่ง แต่ที่สำคัญคือการให้เด็กและเยาวชนมีศาสนาอยู่ในหัวใจ รู้จักอะไรดี อะไรชั่ว รู้จักบาปบุญ จะเป็นเกราะ ป้องกันได้ดีที่สุด การกำหนดหลักสูตรให้เด็กได้เรียนรู้ศาสนาและปฏิบัติได้ในทุกระดับชั้นของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จึงเป็นความคาดหวังที่รัฐอยากให้เยาวชนของชาติเติบโตขึ้นอย่างมีความรู้คู่คุณธรรมตามแนวคิด

4) องค์กรเอกชน โครงการของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยที่ตรงกับงานวิจัยชิ้นนี้คือ โครงการพัฒนาครูและบุคลากรของสถาบันการศึกษามุสลิม และโครงการพัฒนาผู้บริหารการศึกษามุสลิม โดยที่คณะกรรมการฝ่ายการศึกษาของกรมการกลาง อิสลามแห่งประเทศไทย ต้องการให้มีการ จัดตั้งคณะกรรมการฝ่ายการศึกษาของ กรมการอิสลามประจำมัสยิดขึ้นทุกมัสยิด เพื่อกำกับดูแลการศึกษาอบรมแก่ สัปบุรุษอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาแก่เด็กที่เรียกว่าโรงเรียนตาดีกา ที่อาจเรียกได้ว่าขาดการดูแลสนับสนุนจากองค์กรส่วนกลางและภาครัฐค่อนข้างชัดเจน

การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาระดับมัสยิด น่าจะเป็นเป้าหมายแรกที่กรมการอิสลามแห่งประเทศไทย และองค์กรภาครัฐเข้าช่วยเหลือ นับแต่การพัฒนาทักษะการสอน การสนับสนุนอุปกรณ์การสอน ห้องเรียน และสวัสดิการแก่ครูสอนศาสนา

คณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทย อาจไม่มีงบประมาณและหน่วยงานตรงที่จะให้สวัสดิการแก่ครูสอนศาสนาได้ แต่ก็สามารถทำหน้าที่ประสานงานและจัดระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อขอความสนับสนุนจากภาครัฐได้ทั้งหมดอีกทั้งคณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทยสามารถเข้าถึงความต้องการและข้อเสนอแนะจากครูสอนศาสนาได้โดยการเสนอผ่านทางคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ตามลำดับ และยังจัดลำดับความต้องการที่ครูสอนศาสนาแต่ละพื้นที่สมควรได้รับ ซึ่งอาจแตกต่างกันอีกด้วย

ในส่วนของการพัฒนาทางวิชาการนั้น วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สามารถจัดฝึกอบรมหลักสูตรสั้นๆ ให้แก่ครูสอนศาสนาได้เป็นอย่างดี

บทที่ 4

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผลการศึกษา

4.1.1 สภาพทั่วไปของครูสอนศาสนาอิสลาม ในอำเภอหาดใหญ่ อำเภอสะเดา และอำเภอจะนะ จากกรณีศึกษา 16 ราย สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1) เพศ มีครูสอนศาสนาตาดีกาเพศชายจำนวน 5 คน เพศหญิงจำนวน 7 คนจากการสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องคาดว่า จำนวนของเพศหญิง จะมีอัตราเพิ่มสูงกว่าเพศชายในอนาคตส่วนครูสอนศาสนาในปอเนาะเป็นเพศชายทั้ง 4 คน

2) อายุ ในจำนวนครูสอนศาสนาทั้ง 16 ราย ครูตาดีกาที่มีช่วงอายุ 20 - 29 ปี จำนวน 7 คน มีช่วงอายุ 30 - 39 ปี จำนวน 3 คนช่วงอายุ 40- 49 ปี จำนวน 1 คน ช่วงอายุ 50 ปีขึ้นไปจำนวน 1 คน เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ที่เป็นครูสอนศาสนาตาดีกาในอนาคตอาจมีอายุเฉลี่ยน้อยลง ครูสอนศาสนาในปอเนาะจะเป็นผู้สูงอายุ มีอายุ 60 ปีขึ้นไปทั้ง 4 คน

3) ภูมิลำเนาเดิม มีครูสอนศาสนาที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดสงขลาจำนวน 9 คน ย้ายมาจากจังหวัดอื่นจำนวน 3 คน ครูปอเนาะในจังหวัดสงขลา ในกรณีศึกษานี้มีภูมิลำเนาเดิมในจังหวัดสงขลาจำนวน 3 คน ย้ายมาจากจังหวัดอื่น จำนวน 1 คน

4) ระดับการศึกษา มีระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 คน ประถมปีที่ 7 จำนวน 1 คน มัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 3 คน มัธยมศึกษาตอนปลาย 4 คน อนุปริญญา 2 คน ปริญญาตรีจำนวน 1 คน ในประเด็นระดับการศึกษานี้ คาดว่าแนวโน้มทางการศึกษาสามัญของครูสอนศาสนาตาดีกาจะมีระดับสูงขึ้น และพบว่าครูสอนศาสนาปอเนาะซึ่งเป็นผู้สูงอายุมีการศึกษา ประถมศึกษาเพียง 2 คน และไม่ได้ศึกษาสามัญ 2 คน

5) สถานภาพสมรส มีครูสอนศาสนาตาดีกาที่เป็นโสดจำนวน 7 คน สมรสแล้วจำนวน 5 คน คาดว่าจำนวนครูสอนศาสนาตาดีกาที่เป็นโสดจะมีอัตราเพิ่มขึ้น ครูสอนศาสนาปอเนาะมีคู่สมรสทั้ง 4 คน

6) รายได้ ครูสอนศาสนามีรายได้เฉลี่ยแบ่งได้ดังนี้ รายได้ 500-2,500 บาท/เดือน จำนวน 9 คน รายได้ 2,501-4,500 บาท/เดือน จำนวน 2 คน รายได้ 4,501 บาท/เดือน ขึ้นไปจำนวน 1 คน ไม่มีรายได้ 1 คน

คาดว่าเมื่อครูสอนศาสนาตาดีกามีวุฒิเพิ่มขึ้น จะมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ครูปอเนาะที่มีอาชีพร่ำเรียนมีรายได้ 500 - 2,500 บาท/เดือน จำนวน 1 คน รายได้ 2,501 - 4,500 บาท/เดือน จำนวน 1 คน และไม่มีรายได้เลย 2 คน

7) อาชีพเสริม ในส่วนของการทำอาชีพเสริม ปรากฏว่าครูตาดีกามีอาชีพเสริมจำนวน 4 คน ไม่มีอาชีพเสริมจำนวน 8 คน คาดว่าผู้ที่มีอาชีพเสริมจะมีจำนวนลดลง ครูสอนศาสนาปอเนาะทำอาชีพเสริมเพียง 2 คน และไม่มีอาชีพอื่นใดอีก 2 คน

4.1.2 สรุปประเด็นเพิ่มเติมจากกรณีศึกษาสรุปโดยภาพรวมได้ดังนี้

1) การประเมินตนเอง

ครูสอนศาสนาเห็นว่าตนเองมีสถานภาพที่ดีในฐานะครู ผู้ให้การศึกษาแก่เยาวชน ได้รับการยอมรับจากชุมชน และครูปอเนาะซึ่งอาวุโสสูงจะยังมีสถานภาพดีกว่าขึ้นไปอีก มองความหมายของชีวิตว่า เป็นความพอใจ เป็นความประเสริฐและชีวิตของตนเองมีคุณค่า เป็นแบบอย่างผู้อื่น ปฏิบัติตนอยู่ในศาสนา มีความหวังในชีวิตว่าจะช่วยกันทำงานเพื่อศาสนา ช่วยให้เยาวชนเป็นคนดีของสังคม พัฒนาตนเอง มีครอบครัวที่ดี เป็นผู้นำที่ดี มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จะสอนศาสนาต่อไปเรื่อยๆ

มีอิทธิพลต่อผู้อื่นพอสมควร ในฐานะครูที่ถูกศิษย์และผู้ปกครองให้ความเชื่อถือ เป็นที่ปรึกษา เป็นผู้นำของชุมชน ทั้งครูตาดีกาและครูปอเนาะรู้ว่าตัวเองมีความสำคัญต่อสังคม ยิ่งเสียสละทำงานนานขึ้น อายุมากขึ้นจะยังได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น

2) การวิเคราะห์ความยากลำบาก

ยอมรับในความลำบากและยอมอดทน มีหนี้สิน รับผิดชอบมาก ไม่ได้รับรัฐสวัสดิการใดๆ กังวลและต้องรับรู้กับปัญหาเสียดิต รายได้ไม่เพียงพอ ส่วนครูปอเนาะเห็นว่าความยากลำบากของเขาคือการรักษารูปแบบของการศึกษาอิสลามแบบปอเนาะเอาไว้ให้ได้มากที่สุด

3) ความรู้สึกต่อตนเองในอำนาจต่อรอง

ส่วนใหญ่ไม่คิดว่ามีอำนาจต่อรองใดๆ ไม่คิดรวมกลุ่มกันต่อรองจากรัฐหรือกลุ่มใด ขาดการดูแลจากหน่วยราชการ ครูสอนศาสนาในปอเนาะยังไม่ต้องการการต่อรองใดๆกับใคร ต้องการให้การสอนศาสนาที่ทำอยู่เป็นการทำเพื่อพระเจ้าโดยอิคลาศ (บริสุทธิ์ใจ)

4) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชน ร่วมทำกิจกรรมสังคมทั่วไป ไม่มีส่วนร่วมกับกลไกของรัฐ แต่เชื่อว่าทั้งกลไกของรัฐระดับท้องถิ่นและระดับชาติ จะมีส่วนช่วยเหลือชุมชนได้ โดยเฉพาะปัญหาเสียดิต

ส่วนครูปอเนาะซึ่งเป็นผู้อาวุโส จะได้รับการยอมรับจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมากกว่า สามารถให้คำปรึกษาต่อเจ้าหน้าที่รัฐได้ทุกระดับ

5) การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

เนื่องจากมีฐานะยากจนด้อยโอกาสทางสังคม รัฐละเลยไม่เหลียวแลและทำให้มีการศึกษาสามัญน้อย มีความทุกข์จากปัญหาเสพติดในชุมชน รัฐไม่สนับสนุนด้านสวัสดิการ และการศึกษาต่อ อดทนต่อภาวะหนี้สิน ถ้ามีรายได้เพิ่มขึ้น เชื่อว่าจะบรรเทาภาวะทุกข์ยากนี้ได้ ส่วนครูปอเนาะยอมรับในปัญหาความขัดสนเงินทองเช่นกัน แต่พอใจในความยากลำบากที่เผชิญอยู่ และฝึกฝนให้เป็นคนมีความ อดทนมาโดยตลอด

4.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาแนวคิดของศาสนาอิสลาม ได้แสดงให้เห็นความจำเป็นที่ผู้ที่เป็นมุสลิมทุกคนต้องมี พื้นฐานความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักการศรัทธาและหลักปฏิบัติประจำตัว เพื่อให้ปฏิบัติศาสนากิจได้ถูกต้องครบถ้วนตามศาสนบัญญัติ ครูสอนศาสนาอิสลามจึงเป็นบุคลากรสำคัญที่จะถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวให้แก่มุสลิม ตั้งแต่วัยเด็กในทุกชุมชนที่จัดการสอนศาสนา ถ่ายทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน ปัจจุบันเมื่อสภาพทางเศรษฐกิจเปลี่ยนไป ครูสอนศาสนากลายเป็นผู้ขาดแคลนและขาดการดูแลจากหลายๆหน่วยของสังคม รัฐพยายามเข้าไปสนับสนุนผู้ขาดแคลนและผู้ด้อยโอกาสกลุ่มอื่นในทุกรูปแบบ แต่ยังไม่เห็นหน่วยงานของรัฐใดๆ เข้าถึงปัญหาและแก่นแท้ของความขาดแคลนและด้อยโอกาสของครูสอนศาสนาอิสลามได้ การตอบคำถามในประเด็นเพิ่มเติมทุกข้อของกรณีศึกษาเป็นเครื่องยืนยันที่ดีที่สุด ทำให้เห็นช่องว่างของแนวคิดของรัฐตั้งแต่ระดับนโยบายถึงระดับปฏิบัติการ และสรุปได้ดังนี้

4.2.1 จากการศึกษาถึงภาระหน้าที่ของครูสอนศาสนาที่ปฏิบัติกันมาอย่างยาวนานเพื่อบรมสั่งสอนให้มุสลิมมีศรัทธาและปฏิบัติศาสนากิจได้นับว่าสอดคล้องกับสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ 2540 (ม.38) ตรงกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐว่าด้วยการศึกษาที่จะให้ประชาชนมีความรู้คู่คุณธรรม (ม.81) และถ้าพิจารณาถึงบทบาทของครูสอนศาสนาต่อชุมชนในการทำให้สังคมเชื่อถือและยอมรับการชี้นำในทางที่ถูกต้องของศาสนาอันจะนำไปสู่การสร้างนิสัยที่พอเพียงของประชาชน ทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งสร้างสังคมแห่งภูมิปัญญาการเรียนรู้ใฝ่ดี คิดเป็น ทำเป็น ทำให้ชุมชนเปลี่ยนเป็นชุมชนที่เข้มแข็งแล้วก็จะยิ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เป็นอย่างดีอีกด้วย

4.2.2 ในส่วนที่พบว่าครูสอนศาสนาปัจจุบันกลายเป็นผู้ด้อยโอกาส อันเกิดจากสภาพทางเศรษฐกิจของสังคมเปลี่ยนไป การอุ้มชูเกื้อหนุนที่ชุมชนเคยให้แก่ครูสอนศาสนาอย่างพอเพียงกับลดน้อยลงไป วิธีชีวิตที่เคยพอมีพอกินพอใช้กลายเป็นขาดแคลน ปัจจัยยังชีพทั้งหลายต้องใช้แลกเปลี่ยนด้วยเงินตราสภาพชีวิตจึงเปรียบเสมือนผู้ยากจนตามแนวคิดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ถือว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐต้องเข้าไปดูแลครู

สอนเหล่านี้ร่วมกับชุมชนด้วยการนำแนวคิดตามแผนพัฒนาสวัสดิการสังคม และสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 4 มาใช้กับครูสอนศาสนาในฐานะที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม ความมั่นคงของมนุษย์ ความมั่นคงของสังคม โดยยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือ เช่นการให้บริการทางสังคม คือจัดให้มีสุขภาพอนามัยที่ดี บริการรักษาพยาบาลในยามเจ็บป่วย โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย การให้การศึกษาแก่บุตร การให้บริการที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม มีเบี้ยสนับสนุนเพื่อการยังชีพ รวมทั้งการจัดระบบประกันสังคมให้ด้วย

4.2.3 จากการศึกษาพบว่าองค์กรมุสลิมในระดับท้องถิ่นคือ มัสยิด ซึ่งเป็นองค์กรนิติบุคคล มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับครูสอนศาสนาค่อนข้างชัดเจน และองค์กรมัสยิดยังสามารถประสานกับองค์กรของรัฐทุกระดับตั้งแต่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ขึ้นไปได้อย่างดี แสดงให้เห็นว่ากลไกของรัฐสามารถเข้าถึงกลุ่มครูสอนศาสนาได้ง่ายและเมื่อนำเอาแนวคิดในการพัฒนาสังคมมุสลิมของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมาผนวกเข้าไปจะเห็นว่าองค์กรการบริหารกิจการศาสนาอิสลามทั้ง 3 ระดับสามารถทำหน้าที่ร่วมกับกลไกของรัฐที่จะเข้าไปทำงานกับกลุ่มครูสอนศาสนาได้อย่างใกล้ชิดและใช้แผนพัฒนาดังกล่าวทางด้านการศึกษาเข้าช่วยสนับสนุนครูสอนศาสนาได้เต็มที่ รัฐสามารถใช้องค์กรเหล่านี้ดำเนินการจัดสวัสดิการต่าง ๆ แทน เจ้าหน้าที่ของรัฐได้อีกด้วย

4.2.4 เมื่อพิจารณาความหมายของแนวคิดความยากจนทุกแง่มุมแล้วตรงกับถึงวิถีชีวิตของครูสอนศาสนาอิสลามทั้งสิ้น เช่น การไม่เพียงพอในการยังชีพ การไม่เสมอภาคในการบริโภค การไม่ได้สิทธิโอกาสต่างๆ การขาดแคลนปัจจัย ความต้องการพึ่งพาผู้อื่น ฯลฯ ดังนั้น การพิจารณาว่าครูสอนศาสนาอิสลาม จัดอยู่ในกลุ่มผู้ยากจน จึงสอดคล้องกับคำตอบของกรณีศึกษาที่แสดงทัศนของตนเองไว้ในประเด็นวิเคราะห์ความยากลำบากและวงจรความทุกข์ยาก

4.2.5 การทำหน้าที่ของครูสอนศาสนาอิสลาม จากการศึกษาทุกกรณี ล้วนมีความตั้งใจ เสียสละ อดทนต่อความทุกข์ยากและพอใจที่จะทำหน้าที่ต่อไป มีความหวังในชีวิตที่จะต้องดีขึ้น ทั้งนี้มาจากแนวคิดของความเชื่อในอิสลาม ที่เขามุ่งหวังจะได้รับผลตอบแทนที่ดีงามจากอัลลอฮ์(ซุบฮานะฮูวะตะอาลา)

4.2.6 พ.ร.บ. องค์กรการบริหารกิจการศาสนาอิสลาม 2540 ได้จัดระดับ การบริหารชุมชนมุสลิมไว้ 3 ระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชนย่อยมีองค์กรมัสยิดเป็นผู้บริหาร องค์กรระดับจังหวัดและองค์กรระดับประเทศ ซึ่งกำหนดหน้าที่ขององค์กร แต่ละระดับไว้ชัดเจน การที่องค์กรคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ได้ประกาศนโยบายและแผนพัฒนาสังคมมุสลิมในประเทศไทย (2545-2549) ไว้มีแผนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษา ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อครูสอนศาสนาอิสลาม การกำหนดโครงการต่างๆด้านการศึกษาต้องใช้งบประมาณที่เหมาะสม ต่อจำนวนเยาวชนและเด็กมุสลิมทั่วประเทศ แต่องค์กรการบริหารกิจการศาสนาอิสลามทุกระดับ ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนโดยตรงจากรัฐ ส่วนใหญ่ได้รับเงินบริจาคช่วยเหลือจากประชาชน ดังนั้น จึงยังไม่สามารถช่วยสนับสนุนครูสอนศาสนาให้พ้นจากความขาดแคลนใดๆได้

4.3 ข้อเสนอแนะ

4.3.1 ระดับนโยบาย

ตามข้อเรียกร้องของกรณีศึกษาหลายกรณีขอให้หน่วยงานของรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการให้แก่ครูสอนศาสนา ควรกำหนดเป็นนโยบายของรัฐที่จะต้องให้ดังนี้

1) การจัดการบริการทางด้านสาธารณสุข การบริการประกันสุขภาพถ้วนหน้าของรัฐ หรือนโยบายรักษาทุกโรค 30 บาท ของกระทรวงสาธารณสุขยังไม่เพียงพอสำหรับครอบครัวของครูสอนศาสนา ในขณะที่รัฐให้บริการฟรีแก่ผู้นำชุมชนอื่นๆ ครูสอนศาสนามีได้ถูกตีความให้เป็นผู้นำชุมชนหรือผู้นำในองค์กรศาสนา แต่ความเสียสละต่อชุมชนของครูสอนศาสนามีได้น้ำหนักน้อยไปกว่าผู้นำชุมชนอื่นๆ สมควรที่รัฐต้องจัดให้มีการบริการรักษาพยาบาลฟรีแก่ครูสอนศาสนาและครอบครัวด้วย

2) การจัดการบริการทางการศึกษา ครูสอนศาสนามีพื้นฐานการศึกษาต่างกัน การพัฒนาทักษะการสอน การศึกษาเพิ่มเติมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการถ่ายทอดความรู้ต่อให้เยาวชนและเด็ก ควรจัดให้มีทุนการศึกษาเพื่อศึกษาเพิ่มเติม หรือการจัดโครงการอบรมศึกษาต่อเนื่องเป็นระยะๆ โดยเป็นการจัดให้ฟรีโดยสถาบันการศึกษาของรัฐรวมทั้งการสนับสนุน การศึกษาแก่บุตรครูสอนศาสนาด้วย

3) การจัดการบริการที่อยู่อาศัย โดยที่ครูสอนศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ต้องพักอาศัยอยู่ใกล้สถานที่จัดการเรียนการสอนศาสนา เช่น มัสยิด หรือใจกลางชุมชน ที่มีอัตราค่าเช่าแพงเกินกว่าเงินเดือนหรือรายรับของครูสอนศาสนา จึงจำเป็นที่รัฐจะต้องร่วมมือกับองค์กรหลักในศาสนาอิสลาม จัดบริการที่พักอาศัยฟรีให้แก่ครูสอนศาสนา เช่นให้รัฐจัดงบประมาณสร้างที่อาศัย ขนาดตามความจำเป็นบนที่ดินของมัสยิด หรือมูลนิธิหรือสมาคมที่เป็นเจ้าของสถานศึกษา

4) การมีรายได้และการมีสวัสดิการสังคมด้านการประกันสังคม โดยครูสอนศาสนาควรมีรายได้เทียบเท่าคุณวุฒิหรืออย่างน้อยเพียงพอ แก่การดำรงชีพ มีสวัสดิการที่ดีหรืออย่างน้อยตามที่กฎหมายกำหนด รัฐจึงควรให้ครูสอนศาสนามีสถานภาพเป็นลูกจ้าง ขององค์กรมัสยิด หรือกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ซึ่งเป็นนิติบุคคลเช่นกัน ดำเนินการขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิประกันสังคม ได้แก่ ครูสอนศาสนา โดยมีการร่วมจ่ายเงินสมทบจาก 3 ฝ่าย คือ รัฐ องค์กรการมัสยิด ครูสอนศาสนา

5) การจัดการบริการเสริมค่าครองชีพ ในหลายชุมชนที่ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่มาเรียนศาสนาเป็นผู้ยากจนเช่นเดียวกัน การช่วยเหลือด้านการเงินของผู้ปกครองต่อครูจึงมีจำนวนน้อย ไม่พอแก่การยังชีพ รัฐพึงจัดงบประมาณสนับสนุนที่ใกล้เคียงกับมาตรฐานการครองชีพในท้องถิ่นนั้นๆ ให้แก่ครูสอนศาสนา โดยเฉพาะการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ แก่ครูปอนาะที่สูงอายุ

6) การจัดบริการฝึกอบรมและสร้างอาชีพเสริม ในพื้นที่ที่มีวัสดุอุปกรณ์หรือปัจจัยอื่นๆที่เหมาะสมแก่การประกอบอาชีพเสริมในช่วงเวลาว่างจากการสอนศาสนา รัฐพึงสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมให้ครูสอนศาสนามีความสามารถและทักษะในการผลิต รวมทั้งจัดหาตลาดให้อย่างต่อเนื่อง

4.3.2 ระดับปฏิบัติการ

ความร่วมมือระหว่างกลไกของรัฐระดับท้องถิ่นกับองค์การบริหารกิจการศาสนาอิสลามทุกระดับควรวางแผนส่งเสริมและพัฒนาครูสอนศาสนาดังนี้

1) มัสยิด เป็นผู้สำรวจความต้องการที่แท้จริงของครูสอนศาสนา นำเสนอคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและกลไกของรัฐตั้งแต่ อ.บ.ต อำเภอ จังหวัด ตามลำดับ โดยนำโครงการทั้งจากภาครัฐและองค์กรมุสลิมมาประสานเป็นแผนปฏิบัติและกำหนดช่วงเวลาดำเนินการแต่ละโครงการให้เหมาะสม

2) กลไกของรัฐระดับท้องถิ่นจัดทำโครงการและงบประมาณสนับสนุนตามอำนาจหน้าที่ ระดับภูมิภาคนำเสนอ ตามข้อ 1) ให้นโยบายของรัฐที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการนั้น ๆ ดำเนินการคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนำเสนอเป็นโครงการร่วมกับคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย จัดทำเป็นแผนแม่บทเพื่อจัดงบประมาณสนับสนุนทั้งจากคณะกรรมการกลางฯ เองและจากรัฐให้ต่อเนื่องตลอดไป

3) ควรเปิดโอกาสให้ชาวไทยมุสลิมที่ทำการจ่ายชะกาตประจำปีให้แก่บุคคลต่างๆ 8 ประเภท ตามที่ศาสนากำหนดมีสิทธินำจำนวนเงินบริจาคเป็นชะกาตนั้นหักลบจากยอดเงินที่ต้องจ่ายภาษีให้แก่รัฐทั้งนี้ก็เพื่อกระตุ้นให้ผู้มีรายได้อยู่ในเกณฑ์ที่ต้องจ่ายชะกาตให้แก่กลุ่มครูสอนศาสนาอีกทางหนึ่ง เพราะครูสอนศาสนาที่เป็นหนึ่งในแปดประเภทของผู้รับชะกาตได้ ส่วนรายละเอียดในการดำเนินการนั้นสามารถจะกำหนดได้ ซึ่งอาจจะร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการอิสลามในจังหวัดต่างๆ ในด้านการปฏิบัตินั้น อาจจะถือแนวในการปฏิบัติของรูปแบบการบริจาคให้แก่สมาคมหรือมูลนิธิที่ได้รับการหักลบจากยอดที่ต้องเสียภาษีเป็นแนวทางได้

4) ควรให้มีการพัฒนากลุ่มครูสอนศาสนาเหล่านี้เป็นสองลักษณะ

(1) ครูสอนศาสนาปอเนาะที่มีได้จดทะเบียน ควรมีค่าตอบแทนในลักษณะของผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนาอิสลามในท้องถิ่น ซึ่งทำการสอน/อบรมทั้งชาวบ้านทั่วไปและนักเรียนในโรงเรียนท้องถิ่นในฐานะของภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของชาติ

(2) ครูสอนศาสนาตาดีกาควรได้รับการพัฒนาทางด้านความรู้ให้ได้ระดับหนึ่ง (อาจถึงปริญญาตรีทางด้านอิสลามศึกษา) แล้วให้ค่าตอบแทนเป็นรายชั่วโมง ลักษณะเดียวกับวิทยากรอิสลามศึกษาที่สอนอยู่ในโรงเรียนรัฐบาลในชุมชนที่มีมุสลิมเกิน 50 เปอร์เซนต์ โดยทางราชการจัดสรรงบประมาณค่าตอบแทนเป็นรายปีตามที่ได้ปฏิบัติงานจริง การดำเนินการนั้นก็สามารถจะขอความร่วมมือกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือคณะกรรมการประจำมัสยิดต่างๆ ได้เพราะทางมัสยิดสามารถจะเลือกคนที่ทำการสอนเยาวชนในมัสยิดของตนได้ดี

บรรณานุกรม

- กิตติพัฒน์ นพัทธมดุษย์. นโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2540.
- กิตติมา อมรทัศน์(แปล). มุสลิมในอุดมคติ. กรุงเทพฯ:บริษัทมีเดียเทคจำกัด , 2540.คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.แผนพัฒนาสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2545-2549).กรุงเทพฯ:2545.
- คณิต ไช้มุกด์และคณะ.บทบาทของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ) ที่มีต่อชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศึกษาเฉพาะกรณี) . รายงานวิจัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี , 2526.
- จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร. สวัสดิการสังคมทางแก่วิกฤติสังคมไทย. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์บริษัทฟ้าอภัย จำกัด,2540.
- เจริญ มะลูลี และคณะ. ไทยกับโลกมุสลิม : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม. กรุงเทพฯ:บริษัทเอ็ดสันเพรส โปรดักส์จำกัด,2544.
- จารึก เข็นเจริญ และคณะ.หะดิษบุคอร เล่ม 1-4.กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์อัล-อินมาน,2538.
- จิรศักดิ์ โสธสัน.มุสลิมอีสานปริทรรศน์.ขอนแก่น:หจก.ขอนแก่นการพิมพ์,2545.
- จันทน์ เจริญศรี.โพสต์โมเดิร์นกับสังคมวิทยา.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา,2544
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ.สวัสดิการโดยภาคชุมชน(๑)กลุ่มออมทรัพย์. กรุงเทพฯ:บริษัทเอ็ดสันเพรสโปรดักส์ จำกัด,2544.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ.คนจนไทยในภาวะวิกฤติ.กรุงเทพฯ:บริษัทเอ็ดสันเพรสโปรดักส์จำกัด,2541.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ.สวัสดิการโดยภาคชุมชน(๒)กลุ่มผลิตภัณฑ์. กรุงเทพฯ :บริษัทเอ็ดสันเพรสโปรดักส์ จำกัด,2544
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐและพิทยา ว่องกุล.วิสาหกิจชุมชนกลไกเศรษฐกิจฐานราก.กรุงเทพฯ:บริษัทเอ็ดสันเพรสโปรดักส์ จำกัด,2545
- นภดล ชูพูลและคณะ. การศึกษาสภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดนราธิวาส . รายงานการวิจัย สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนราธิวาส ; 2534.
- บรรจง บินกาซัน.สารานุกรมอิสลาม.กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์อัล-อามีน,2542.
- บรรจง บินกาซัน.หะลาลและหะรอมในอิสลาม.กรุงเทพฯ:สำนักงานอัลญิฮาด,2530.
- บรรจง บินกาซัน.เศรษฐกิจการเงินอิสลาม.กรุงเทพฯ:บริษัทออฟเซ็ทเพรส จำกัด,2545.

บรรณานุกรม(ต่อ)

- ปรีดา ประพฤติชอบ.มุสลิมอีสานปริทรรศน์. ขอนแก่น : หจก.ขอนแก่นการพิมพ์,2545.
- ระพีพรรณ คำหอม.แนวคิดและทฤษฎีการปฏิบัติงานสวัสดิการสังคม.กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2544.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด.ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของมัสยิดมัลลอิสลามแขวงทรายกองดิน เขตคลองสามวา.กรุงเทพฯ:สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักรัฐมนตรี,2544.
- สุวิทย์ บุญช่วย. บทบาทของครูใหญ่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในการปรับปรุงการเรียนการสอน.
- รายงานวิจัย ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2531.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ.รายงานเชิงวิเคราะห์ เรื่องรายได้และการกระจายรายได้ของครัวเรือน พ.ศ.2543 ระดับ จังหวัด.กรุงเทพฯ:กองคลังข้อมูล และสนเทศสถิติ,2544.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9. กรุงเทพฯ:2544.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนการกุศลและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามของมัสยิดหรือมูลนิธิการศึกษา 2539. รายงานวิจัย กองนโยบายและแผน , 2542.
- ศิริรัตน์ อานิรณานันท์และคณะ. ชาวไทยมุสลิมและการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม :การศึกษาภาคใต้ตอนล่าง. รายงานประกอบการประชุม มูลนิธิวิศดามันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2538.
- A.YUSUF ALI. AN INTERFRETATION OF THE HOLY QUR-AN WITH FULL ARASIC TEXT. LAHORE:SH.MUHAMMAD ASHRAF,1976.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

สภาพทั่วไปของประเทศไทยและโอกาสในสังคมไทย,สกว.

ตาราง แสดงข้อมูลพื้นฐานของครูสอนศาสนาอิสลาม

พื้นที่ \ ปีจ่าย	1. เพศ	2. ช่วงอายุ	3. ภูมิลำเนาเดิม	4. ระดับการศึกษา	5. สถานภาพ	6. อาชีพเสริม	7. รายได้
อ. หาดใหญ่	1. หญิง	24 ปี	อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	อนุปริญญา	คู่	ไม่มี	3,000 บาท / เดือน
	2. หญิง	27 ปี	อ.เมือง จ.สตูล	ปริญญาตรี	คู่	ไม่มี	6,000 บาท / เดือน
	3. ชาย	50 ปี	อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	ประถมศึกษาปีที่ 7	คู่	ทำสวน	1,400 บาท / เดือน
	4. ชาย	58 ปี	อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	ประถมศึกษาปีที่ 4	คู่	ทำสวน	500 บาท / เดือน
	5. ชาย	64 ปี	อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	ไม่ได้เรียน	คู่	ทำสวน	ไม่มี
อ. สะเตาะ	1. หญิง	34 ปี	อ.สะเตาะ จ.สงขลา	มัธยมศึกษาปีที่ 3	คู่	ทำสวน	700 บาท / เดือน
	2. หญิง	3 ปี	อ.สะเตาะ จ.สงขลา	อนุปริญญา	โสด	ไม่มี	3,000 บาท / เดือน
	3. ชาย	3 ปี	อ.เมือง จ.สตูล	มัธยมศึกษาปีที่ 3	โสด	ทำสวน	700 บาท / เดือน
	4. ชาย	28 ปี	อ.ปะเหลียน จ.ตรัง	มัธยมศึกษาปีที่ 6	โสด	ทำสวน	1,000 บาท / เดือน
	5. ชาย	65 ปี	อ.สะเตาะ จ.สงขลา	ประถมศึกษาปีที่ 4	คู่	ไม่มี	ไม่มี
อ. จะนะ	1. ชาย	24 ปี	อ.สิงหนคร จ.สงขลา	มัธยมศึกษาปีที่ 6	โสด	ไม่มี	2,100 บาท / เดือน
	2. หญิง	35 ปี	อ.เมือง จ.สงขลา	มัธยมศึกษาปีที่ 3	โสด	ไม่มี	700 บาท / เดือน
	3. หญิง	26 ปี	อ.สิงหนคร จ.สงขลา	มัธยมศึกษาปีที่ 6	โสด	ไม่มี	800 บาท / เดือน
	4. หญิง	31 ปี	อ.เมือง จ.สงขลา	มัธยมศึกษาปีที่ 6	โสด	ไม่มี	700 บาท / เดือน
	5. ชาย	60 ปี	อ.รามัน จ.ยะลา	ประถมศึกษาปีที่ 4	คู่	ไม่มี	1,000 บาท/เดือน
	6. ชาย	85 ปี	อ.สิงหนคร จ.สงขลา	ไม่ได้เรียน	คู่	ไม่มี	ไม่มี

สรุป ข้อมูลพื้นฐานของครูสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลาทาง 12 คน

ภาคผนวก ข.

กรณีศึกษาครูสอนศาสนาอิสลาม 16 กรณี

กรณีศึกษาสภาพและวิถีชีวิตของครูผู้สอนศาสนาอิสลาม จังหวัดสงขลา

1. นางสาว (ครูตาดีกา อำเภอหาดใหญ่)

ข้อมูลทั่วไป

สุเป็นหญิงสาวหน้าตาดี วัย 24 ปี แต่งกายเรียบร้อยดังสาวมุสลิมส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาอิสลาม โดยใส่เสื้อแขนยาว กางเกงขายาวหลวมๆแบบสบาย เกิดที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีพี่น้องทั้งหมด 8 คน เป็นลูกคนที่ 7 ชาย 3 คน หญิง 5 คน สุเติบโตมาจากชุมชนนี้ พ่อแม่มีอาชีพเปิดร้านขายอาหาร สุแต่งงานมาประมาณ 1 ปี 6 เดือน มีลูกสาว 1 คนอายุ 7 เดือน อาศัยอยู่บ้านสามี โดยสามีช่วยพ่อแม่ส่งไก่ในตลาด รายได้ 4,000 – 5,000 บาทต่อเดือน สุกบการศึกษาในระดับอนุปริญญา สาขาบัญชี และจบด้านศาสนาอิสลามระดับ 6 ปัจจุบันกำลังศึกษาต่อที่วิทยาลัยราชภัฏสงขลาปี 4 คณะครุศาสตร์ สาขาประถมศึกษา ขณะนี้มีอาชีพเป็นครู ที่เลี้ยงศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ที่มีสยิดหมัดยาเมาะ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา รายได้เดือนละ 3,000 บาท โดยเน้นการอบรมด้านศาสนาและจริยธรรมแก่เด็ก เริ่มทำงานตั้งแต่เวลา 7:30น. ถึง 14:30 น. ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์สอนมาประมาณ 3 ปีแล้ว ส่วนลูกสาวนั้นสามีจะเป็นผู้เลี้ยงดูเป็นส่วนใหญ่ เพราะสุและสามีแยกมาอยู่เป็นครอบครัวเดียว บางครั้งถ้าสามีติดธุระจะไปฝากให้แม่สามีช่วยดูและลูกสาว

1. การประเมินตนเอง มี 4 ประเด็นหลักคือ

1)สถานภาพ สุเป็นแม่บ้านและครูที่เลี้ยงสอนศาสนาและจริยธรรมให้แก่เด็กที่มีสยิด มีฐานะปานกลางถ้าไม่ฟุ่มเฟือยและรู้จักประหยัดก็จะพออยู่ได้โดยไม่เดือดร้อนครอบครัวจนเกินไป สุกคิดว่าเขาเป็นคนไทยธรรมดาคนหนึ่งของประเทศไทยเพราะสามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนบ้านและคนในชุมชนเป็นอย่างดี โดยไม่เคยมีเรื่องทะเลาะวิวาทกับใครในชุมชนเลย

2) ความหมายของชีวิต โดยสุกล่าวว่า

- การเกิดมาเป็นคนมีชีวิตที่คิดว่าประเสริฐแล้ว อัลเลาะห์ให้ชีวิตกับเรา ให้สิ่งที่ดีกับเรา เราควรจะตอบแทนอัลเลาะห์โดยการปฏิบัติตัวให้อยู่ในหลักศาสนาอิสลาม เมื่อเราทำตามคำสั่งของอัลเลาะห์แน่นอนเราจะได้รับสิ่งที่ดีที่อัลเลาะห์ตอบแทนให้เข้ามาในชีวิต

- รูปแบบในการดำเนินชีวิต สุเป็นคนเรียบง่ายไม่ค่อยจะฟุ้งเฟ้อและฟุ่มเฟือยกับบางสิ่งบางอย่างที่ไม่ค่อยจำเป็นในชีวิต แต่จะทุ่มเทแรงกายแรงใจให้กับลูก เพราะว่ารักเขามาก กิจกรรมในชีวิตในแต่ละวันจะละหมาดวันละ 5 เวลา และเมื่อถึงเดือนรอมฎอนก็จะถือศีลอดทุกปี ประมาณ 29 – 30 วันต่อปี

ตาราง แสดงข้อมูลพื้นฐานของครูสอนศาสนาอิสลาม

พื้นที่ / ปัจจัย	1. เพศ	2. ช่วงอายุ	3. ภูมิลำเนาเดิม	4. ระดับการศึกษา	5. สถานภาพ	6. อาชีพเสริม	7. รายได้
อ. หาดใหญ่	1. หญิง	24 ปี	อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	อนุปริญญา	คู่	ไม่มี	3,000 บาท / เดือน
	2. หญิง	27 ปี	อ.เมือง จ.สตูล	ปริญญาตรี	คู่	ไม่มี	6,000 บาท / เดือน
	3. ชาย	50 ปี	อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	ประถมศึกษาปีที่ 7	คู่	ทำสวน	1,400 บาท / เดือน
	4. ชาย	58 ปี	อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	ประถมศึกษาปีที่ 4	คู่	ทำสวน	500 บาท / เดือน
	5. ชาย	64 ปี	อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	ไม่ได้เรียน	คู่	ทำสวน	ไม่มี
อ. สะเดา	1. หญิง	34 ปี	อ.สะเดา จ.สงขลา	มัธยมศึกษาปีที่ 3	คู่	ทำสวน	700 บาท / เดือน
	2. หญิง	3 ปี	อ.สะเดา จ.สงขลา	อนุปริญญา	โสด	ไม่มี	3,000 บาท / เดือน
	3. ชาย	3 ปี	อ.เมือง จ.สตูล	มัธยมศึกษาปีที่ 3	โสด	ทำสวน	700 บาท / เดือน
	4. ชาย	28 ปี	อ.ปะเหลียน จ.ตรัง	มัธยมศึกษาปีที่ 6	โสด	ทำสวน	1,000 บาท / เดือน
	5. ชาย	65 ปี	อ.สะเดา จ.สงขลา	ประถมศึกษาปีที่ 4	คู่	ไม่มี	ไม่มี
อ. ฉะบะ	1. ชาย	24 ปี	อ.สิงหนคร จ.สงขลา	มัธยมศึกษาปีที่ 6	โสด	ไม่มี	2,100 บาท / เดือน
	2. หญิง	35 ปี	อ.เมือง จ.สงขลา	มัธยมศึกษาปีที่ 3	โสด	ไม่มี	700 บาท / เดือน
	3. หญิง	26 ปี	อ.สิงหนคร จ.สงขลา	มัธยมศึกษาปีที่ 6	โสด	ไม่มี	800 บาท / เดือน
	4. หญิง	31 ปี	อ.เมือง จ.สงขลา	มัธยมศึกษาปีที่ 6	โสด	ไม่มี	700 บาท / เดือน
	5. ชาย	60 ปี	อ.รามัน จ.ยะลา	ประถมศึกษาปีที่ 4	คู่	ไม่มี	1,000 บาท/เดือน
	6. ชาย	85 ปี	อ.สิงหนคร จ.สงขลา	ไม่ได้เรียน	คู่	ไม่มี	ไม่มี

สรุป ข้อมูลพื้นฐานของครูสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลาทั้ง 12 คน

ภาคผนวก ข.

กรณีศึกษาครูสอนศาสนาอิสลาม 16 กรณี

กรณีศึกษาสภาพและวิถีชีวิตของครูผู้สอนศาสนาอิสลาม จังหวัดสงขลา

1. นางสาว (ครูตาดีกา อำเภอหาดใหญ่)

ข้อมูลทั่วไป

สุเป็นหญิงสาวหน้าตาดี วัย 24 ปี แต่งกายเรียบร้อยดังสาวมุสลิมส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาอิสลาม โดยใส่เสื้อแขนยาว กางเกงขายาวหลวมๆแบบสบาย เกิดที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีพี่น้องทั้งหมด 8 คน เป็นลูกคนที่ 7 ชาย 3 คน หญิง 5 คน สุเติบโตมาจากชุมชนนี้ พ่อแม่มีอาชีพเปิดร้านขายอาหาร สุแต่งงานมาประมาณ 1 ปี 6 เดือน มีลูกสาว 1 คนอายุ 7 เดือน อาศัยอยู่บ้านสามี โดยสามีช่วยพ่อแม่ส่งไก่ในตลาด รายได้ 4,000 – 5,000 บาทต่อเดือน สุกบการศึกษาในระดับอนุปริญา สาขาบัญชี และจบด้านศาสนาอิสลามระดับ 6 ปัจจุบันกำลังศึกษาต่อที่วิทยาลัยราชภัฏสงขลาปี 4 คณะครุศาสตร์ สาขาประถมศึกษา ขณะนี้มีอาชีพเป็นครู ที่เลี้ยงศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ที่มัสยิดหมัดยาเมาะ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา รายได้เดือนละ 3,000 บาท โดยเน้นการอบรมด้านศาสนาและจริยธรรมแก่เด็ก เริ่มทำงานตั้งแต่เวลา 7:30 น. ถึง 14:30 น. ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์สอนมาประมาณ 3 ปีแล้ว ส่วนลูกสาวนั้นสามีจะเป็นผู้เลี้ยงดูเป็นส่วนใหญ่ เพราะสุและสามีแยกมาอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยว บางครั้งถ้าสามีติดธุระจะไปฝากให้แม่สามีช่วยดูและลูกสาว

1. การประเมินตนเอง มี 4 ประเด็นหลักคือ

1)สถานภาพ สุเป็นแม่บ้านและครูที่เลี้ยงสอนศาสนาและจริยธรรมให้แก่เด็กที่มัสยิด มีฐานะปานกลางถ้าไม่ฟุ่มเฟือยและรู้จักประหยัดก็จะพออยู่ได้โดยไม่เดือดร้อนครอบครัวจนเกินไป สุกิดว่าเขาเป็นคนไทยธรรมดาคนหนึ่งของประเทศไทยเพราะสามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนบ้านและคนในชุมชนเป็นอย่างดี โดยไม่เคยมีเรื่องทะเลาะวิวาทกับใครในชุมชนเลย

2) ความหมายของชีวิต โดยสุกล่าวว่า

- การเกิดมาเป็นคนมีชีวิตที่คิดว่าประเสริฐแล้ว อัลเลาะห์ให้ชีวิตกับเรา ให้สิ่งที่ดีกับเรา เราควรจะตอบแทนอัลเลาะห์โดยการปฏิบัติตัวให้อยู่ในหลักศาสนาอิสลาม เมื่อเราทำตามคำสั่งของอัลเลาะห์แน่นอนเราจะได้รับสิ่งที่ดีที่อัลเลาะห์ตอบแทนให้เข้ามาในชีวิต

- รูปแบบในการดำเนินชีวิต สุเป็นคนเรียบง่ายไม่ค่อยจะฟุ้งเฟ้อและฟุ่มเฟือยกับบางสิ่งบางอย่างที่ไม่ค่อยจำเป็นในชีวิต แต่จะทุ่มเทแรงกายแรงใจให้กับลูก เพราะว่ารักเขามาก กิจกรรมในชีวิตในแต่ละวันจะละหมาดวันละ 5 เวลา และเมื่อถึงเดือนรอมฎอนก็จะถือศีลอดทุกปี ประมาณ 29 – 30 วันต่อปี

และในวันอาทิตย์ 2 จะทำละหมาด ทำบุญเลี้ยงอาหารแก่เพื่อนบ้าน และจะไปเยี่ยมมกุโบร (สุสาน) ปะแก่ มะแก่ (บรรพ-บุรุษ) เป็นประจำ และในการออกจากบ้านไปไหนมาไหนทุกครั้งจะคลุมฮิญาบ (ผ้าคลุมศีรษะ)

- ความสำคัญในการดำเนินชีวิต สุกกล่าวว่า “ชีวิตทุกชีวิตมีความสำคัญด้วยกันทุกคน ไม่ว่าจะเป็นตนเองหรือผู้อื่น อย่างน้อยชีวิตของสุก็มีคุณค่ากับตัวเอง พ่อ แม่ และพี่น้องของสุทุกคน

3) ความหวังของชีวิต สุกตั้งความหวังในอนาคตว่า อยากเรียนให้จบและจะนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาพัฒนาการสอน การทำงาน การดำรงชีวิต และครอบครัวของสุให้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยไม่มีความคิดที่จะเลิกสอนศาสนาอิสลามแก่เด็กเหล่านี้ เพราะคิดว่าสิ่งที่ทำอยู่นี้ดีอยู่แล้วและคิดว่าจะทำให้ดีขึ้นกว่าเดิม แม้ว่าการดำเนินชีวิตในปัจจุบันนี้ค่อนข้างลำบากเดือดร้อนในเรื่องการดูแลลูก ค่าใช้จ่ายในครอบครัวซึ่งไม่ค่อยจะเพียงพอ แต่จะได้รับความช่วยเหลือจากพ่อแม่ของตนเองหรือพ่อแม่ของสามี มาตลอด อย่างไรก็ตามสุเห็นว่าการได้เป็นครูสอนเด็ก อบรมเด็ก แม้จะเพียง 3 ปีเท่านั้น แต่เป็นจุดที่ทำให้เกิดความรู้สึกผูกพันอย่างลึกซึ้ง และคิดว่าจะทำหน้าที่นี้ต่อไปให้ดีขึ้นเรื่อยๆ

4) อิทธิพลที่มีต่อบุคคลอื่นๆ สุกมองว่าตนเองนั้นมีบทบาทสำคัญอยู่ 3 บทบาท คือ การเป็นครู เป็นแม่และเป็นภรรยา ซึ่งสุเองก็ทุ่มเทร่างกาย และจิตใจกับบุคคลดังกล่าว เช่นในการเป็นครู สุกจะมีอิทธิพลต่อลูกศิษย์มาก จากการที่ลูกศิษย์เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอน สำหรับการทำหน้าที่เป็นแม่นั้น สุกมั่นใจว่า ตนเองมีอิทธิพลต่อลูก จากการที่ดูแลเอาใจใส่ลูกอย่างดี จากการสังเกต ลูกของสุเป็นคนร่าเริงสั่งให้ทำอะไรจะทำตามทุกอย่าง ส่วนสามีของสุ้นั้นจากการสังเกตของผู้วิจัยในวันที่ไปสัมภาษณ์และเยี่ยมที่บ้าน พบว่าสามีสุช่วยดูแลลูกเป็นอย่างดี เช่นการให้ลูกดื่มนม การอุ้มและหยอกล้อกับลูก สุกบอกว่าสามีจะไปส่งไก่ที่ตลาด ตอนตี 3 ถึงตี 5 เมื่อสุไปสอนและอบรมเด็กเล็กในตอนเช้า สามีจะเป็นผู้ดูแลลูกแทน

2. การวิเคราะห์ความยากลำบากที่เขเผชิญอยู่

สุกล่าวว่า ความยากลำบากนั้นมีด้วยกันหลายประการ เช่นค่าครองชีพไม่เพียงพอ แต่ได้รับการจุนเจือจากครอบครัว ซึ่งในทัศนะของสุเห็นว่าความยากลำบากที่สุดในชีวิต คือเรื่องของการทำงาน ในความไม่พร้อมของปัจจัยหลายอย่าง ทำให้โอกาสในการพัฒนาเด็ก ๆ ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากสถานที่คับแคบมาก ไม่เป็นเอกเทศและเป็นสัดส่วนทำให้การจัดการไม่เหมาะสม และความยากลำบากรองลงมาคือการครองคู่ชีวิตเพราะขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ตลอดจนความไม่แน่ใจในตัวเองของสุว่า “เราจะได้พอหรือไม่” “เราเป็นแบบอย่างที่ดีกับลูก ลูกศิษย์ และจะต้องทำแค่ไหนจึงจะเรียกว่าดีแล้ว”

สำหรับสวัสดิการที่ได้รับจากกรมศาสนาโดยผ่านมายังสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด หรือศึกษาธิการอำเภอ ส่งต่อมายังศูนย์อบรมเด็กเล็ก โดยสนับสนุนในเรื่องค่าตอบแทนครูพี่เลี้ยง 3,000 บาทต่อเดือน และทางศูนย์จะได้จากการคำบำรุงจากผู้ปกครองให้อีกเดือนละ 1,500 บาท ตลอดเวลา 3 ปีที่ทำงานไม่เคยได้รับการขึ้นเงินเดือนเลย และไม่มีสวัสดิการอื่นๆอีกเลย นอกจากการมีประกันสุขภาพถ้วนหน้า ซึ่งยังไม่เคยไปใช้สิทธิและยังไม่มียोगค์กรเอกชนใดๆเข้ามาช่วยเหลือ นอกจากองค์การศาสนาอิสลามมีการช่วยเหลือเรื่องชะกาดตาม

กลุ่มเป้าหมาย ใกล้มีสียัดเดือนละ 2,000 บาท สำหรับลูกทั้งสองคนจะจ้างชาวบ้านเลี้ยงในตอนไปทำงาน แต่ถ้าสามีไม่มีงานเข้ามา ก็จะเป็นผู้เลี้ยงลูกเอง เพราะอยู่เป็นครอบครัวเดียวไม่มีญาติมาช่วยดูแลให้

3. ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

จากความลำบากในเรื่องค่าตอบแทนการเป็นครูที่เลี้ยงสอนศาสนาและจริยธรรมแก่เด็กเล็กที่ไม่เคยได้เพิ่มเลย ซึ่งไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้น ยิ่งความเดือดร้อนและยากลำบากในการครองชีพด้วย ดังนั้นเลยได้มีการประชุมครูที่เลี้ยงเด็กเล็กในมัสยิด ร่วมกับผู้บริหารศูนย์ที่สำนักงานจังหวัด ในเรื่องของการเพิ่มค่าตอบแทนและสวัสดิการการรักษาพยาบาล แต่ก็ไม่ได้รับการอนุมัติ เป็นแบบนี้มาหลายปีแล้ว เคยมีการประกาศจะเพิ่มค่าตอบแทนจากผู้ที่เกี่ยวข้องจาก 3,000 บาท ให้เป็น 4,000 บาทต่อเดือน แต่ก็ยังไม่มีอะไรคืบหน้า

เนื่องจากศูนย์เด็กเล็กขึ้นอยู่กับกรมศาสนา แต่ก็มีเทศบาลให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในเรื่องอุปกรณ์การศึกษา อุปกรณ์สำนักงานตามความจำเป็นโดยทางศูนย์ต้องทำเรื่องขอความช่วยเหลือไป

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

สุเป็นอาสาสมัคร (อ.ส.ม.) ของชุมชน ซึ่งเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรระดับท้องถิ่น เนื่องจากสุเป็นที่ยอมรับของชุมชนในฐานะเป็นครูสอนศาสนา และสุเองก็มีความตระหนักในหน้าที่ต่อสังคมจึงอาสาสมัครให้กับชุมชนของตนเอง

5. การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

สุต้องทำหน้าที่หลายอย่างตั้งแต่เป็นครู ภรรยา แม่ และเป็นนักศึกษาแต่มีเวลาจำกัด เช่นในตอนเช้าต้องจัดแจงเรื่องลูก ขณะเดียวกันต้องออกไปเป็นครูที่เลี้ยงสอนศาสนานอกบ้าน จึงประสบปัญหาคนเลี้ยงลูก ดังนั้นสามีหรือบางครั้งแม่ของสุเป็นผู้ช่วยเหลือเลี้ยงลูกให้ ในขณะที่สุต้องไปเรียนหนังสือเพื่อเพิ่มเติมวุฒิปริญญาตรีในวันเสาร์และอาทิตย์ ซึ่งมีผลกระทบต่อการทำหน้าที่ในครอบครัว เพราะสุไม่สามารถลาไปเรียนต่อในเวลาปฏิบัติงานได้ จึงต้องอดทนรอเวลาให้เรียนสำเร็จอีกประมาณ 1 ปี ความทุกข์ยากในการศึกษาหาความรู้จะดีขึ้น แต่คาดว่าความทุกข์ยากในการครองชีพยังคงมีอยู่ สุกอหังท่ายว่า “ไม่หวังว่ารัฐจะช่วยเหลืออะไรได้”

2. นางชะ (ครูตาดีกา อำเภอนาดใหญ่)

ข้อมูลทั่วไป

ชะเป็นผู้หญิงวัย 27 ปี แต่งงานแล้วมีลูก 2 คนลูกคนโตอายุ 2 ปีคนเล็กอายุ 6 เดือน เป็นลูกสาวทั้งคู่สามีรับจ้างทำไฟฟ้าตามบ้านรายได้ 5,000 บาทต่อเดือน ชะมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดสตูล ชะมีพี่น้อง 3 คน โดยชะเป็นลูกคนโตมีน้องคนรองอายุ 20 ปี กำลังศึกษาปีที่ 2 ที่วิทยาลัยราชภัฏสงขลา และน้องชายคน

สุดท้ายอายุ 16 ปี กำลังศึกษาศาสนาอิสลามที่ปอเนาะในจังหวัดปัตตานี พ่อแม่จะสอนคิริอัลกรุอันอยู่ที่บ้าน จะสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีที่ราชภัฏสงขลาและจบการศึกษาทางศาสนาชั้นมุตาวัสซิท (ชั้นกลาง) ปีที่ 3 ที่ปอเนาะจังหวัดสตูล จะอยู่ในชุมชนนี้มา 5 ปีแล้ว โดยทำงานเป็นลูกจ้างตำแหน่งครูพี่เลี้ยงของศูนย์อบรมจริย-ธรรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิดยามะ ในอำเภอหาดใหญ่รายได้เดือนละ 4,500 บาท และสอนอัลกรุอันเพิ่มเติมให้เด็กโตในตอนเย็นวันละ 1 ชั่วโมง วันจันทร์ถึงศุกร์ มีรายได้จากมัสยิดเดือนละ 1,500 บาท จะเช่าบ้านอยู่

1. การประเมินตนเอง

1) สถานภาพ จะเป็นลูกจ้างชั่วคราวของกรมศาสนา กระทรวงศึกษา ศูนย์อบรมจริยธรรมเด็กก่อนเกณฑ์ประจำมัสยิดยามะ ตำแหน่งครูพี่เลี้ยงรายได้ 3,000 บาท ได้จากผู้ปกครองเด็ก 1,500 บาทต่อเดือน และสอนศาสนาอิสลามเด็กโตในตอนเย็นที่มัสยิด รายได้จากกองทุนมัสยิดเดือนละ 1,500 บาท รวมรายได้เดือนละ 6,000 แต่ก็ไม่เพียงพอเพราะมีลูกอ่อน 2 คน และสามีมีรายได้ไม่แน่นอน ถ้ามีงานก็มีรายได้ ไม่มีงานก็ขาดรายได้ จะในฐานะที่เป็นครูพี่เลี้ยงและครูสอนศาสนาในตอนเย็นที่มัสยิดได้รับการยอมรับจากชาวบ้านและไม่มีอุปสรรคใดๆในการไปติดต่อทางราชการ และไม่เคยมีเรื่องขัดแย้งกับเพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงานและบุคคลอื่นๆมาก่อน

2) ความหมายของชีวิต จะมีความพอใจกับอาชีพปัจจุบันเพราะมีเวลาปฏิบัติภารกิจทางศาสนาซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในชีวิต ในอนาคตต้องการให้มีอะไรที่ดีกว่านี้ ต้องการเป็นคนมีคุณค่าสำหรับชุมชนนี้ มีการให้เกียรติจากผู้อื่น

3) ความหวังของชีวิต จะมีความหวังจะมีบ้านของตนเองซึ่งขณะนี้เช่าบ้านอยู่เดือนละ 2,000 บาท ถ้าสามารถมีบ้านของตนเองหรือไม่ต้องเช่าบ้านคงจะทำให้ชีวิตลำบากน้อยลง จะมีความมุ่งมั่นกับการสอนศาสนา และไม่เคียดคิดที่จะเลิกสอน แม้ว่าจะมีอาชีพอื่นที่รายได้ดีกว่า แต่อย่างไรก็ตามชะปรารภนาที่จะได้รับความมั่นคงในอาชีพนี้ โดยรัฐน่าจะจัดสวัสดิการพื้นฐานเช่น ที่อยู่อาศัย ตลอดจนควรมีการเพิ่มค่าตอบแทนแต่ละปีหรือควรมีการประเมินการทำงานเพื่อจะได้รับผลตอบแทนตามผลงาน โดยกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน เช่น วิชาชีพอื่นๆเพื่อจะให้เกิดความหวังในชีวิต

4) อิทธิพลต่อบุคคลอื่นๆ จะเห็นว่าตัวเองมีอิทธิพลต่อคนอื่นในชีวิตมาก โดยเฉพาะลูกและสามี เพราะตัวเองต้องเป็นส่วนหนึ่งของการหารายได้มาจุนเจือครอบครัว นอกจากนั้นผู้ปกครองของเด็กและเพื่อนบ้านมักจะมาปรึกษาหารือเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว หรือปัญหาความข้องใจเกี่ยวกับศาสนา ยิ่งกว่านั้นเพื่อนร่วมงานและกรรมการมัสยิด มักจะมาขอความคิดเห็นและมอบหมายให้รับผิดชอบทำโครงการต่างๆ เช่น การให้ทำโครงการไปขอตู้ โต๊ะ อุปกรณ์การเรียนการสอนจากสำนักงานเทศบาลนครหาดใหญ่และได้ผลสำเร็จทุกคน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ชะมองว่าตนเองมีประโยชน์ต่อชุมชน

2. การวิเคราะห์ความยากลำบากที่เขาส่งถึงอยู่

เขามีความรู้สึกว่าความยากลำบากของตนเอง มีด้วยกันหลายด้าน ในด้านส่วนตัวนั้น แม้ว่าจะต้องลำบากกับการเลี้ยงดูลูกทั้ง 2 คน แต่ก็ถือว่าเป็นหน้าที่และพอใจที่จะเสียสละในความลำบากต่อการมีชีวิตครอบครัว นอกจากนั้นการอยู่ในเมืองก็มีค่าใช้จ่ายสูง บางครั้งก็ไม่ค่อยพอเพียง แต่ก็พยายามใช้ชีวิตที่ประหยัด ดังนั้นเขาจึงวิเคราะห์ความยากลำบากของเขาคือ เป็นเรื่องของการสอนโดยกล่าวว่า “รู้สึกลำบากใจมากที่สุดในเรื่องจำนวนเด็กที่มาอบรมที่ศูนย์น้อยลงไปเรื่อยๆ” ในขณะที่มีครูพี่เลี้ยงถึง 4 คน โดยที่ไม่สามารถบอกสาเหตุชัดเจนได้ เพียงแต่ทราบว่ามีภาระเด็กเล็กจากโรงเรียนเอกชน สำหรับสวัสดิการด้านต่างๆไม่มีเลย นอกจากมีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าของโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค แต่ยังไม่ได้ไปใช้สิทธิ ถ้าจำเป็นก็จะไปใช้ แต่ก็ยังไม่มั่นใจว่าจะได้รับบริการดีหรือไม่ เพราะไม่มั่นใจในการรักษาของแพทย์ เนื่องจากมีคนบอกว่าไปรักษาแล้วไม่ดีขึ้น

3. ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

เขารู้สึกว่าตนเองคนเดียวไม่มีพลังเพียงพอที่จะไปต่อรองกับผู้อื่นหรือหน่วยงานที่จะไปขอความช่วยเหลือ จึงต้องอาศัยการรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดพลังในการต่อรอง ซึ่งเคยมีกลุ่มครูพี่เลี้ยงเรียกร้องให้สำนักงานเขตการศึกษา เรื่องของขึ้นเงินเดือนเมื่อ 3 ปีมาแล้วแต่ก็ยังไม่ได้ โดยสำนักงานดังกล่าวชี้แจงว่าไม่มีงบประมาณจึงได้แต่รอเวลา และยังไม่ได้ไปขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น เพราะไม่ทราบว่าหน่วยงานใดบ้างที่จะช่วยเหลือได้

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

เขาเห็นว่าการได้มีส่วนร่วมในการเข้าโครงการอบรมครูพี่เลี้ยงปีละ 1 ครั้ง เป็นสิ่งที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นการพิจารณาและเพิ่มพูนประสิทธิภาพของครูพี่เลี้ยงเด็กเล็กที่ดี

เขามีความรู้สึกว่าการทำงานของหน่วยงานรัฐมีขั้นตอนที่ยืดยาว เป็นวิธีการทำงานที่ล่าช้าและไม่ได้แก้ไขปัญหาย่างจริงจัง

ดังเช่นในกรณีที่มีการรวมกลุ่มของครูพี่เลี้ยงเรียกร้องเรื่องขึ้นเงินเดือนแล้ว แต่ไม่มีผลอะไรเกิดขึ้น เขาได้กล่าวทิ้งท้ายว่า “รัฐไม่ค่อยเห็นความสำคัญของครูพี่เลี้ยงอบรมศาสนาเด็กเล็กตามมัสยิดจึงไม่เกิดผลอะไรจากการเรียกร้องครั้งนั้นเลย”

5. การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

ในความทุกข์ยากของเขาคือเป็นเรื่องรายได้เพื่อใช้ในค่าครองชีพ เพราะในชุมชนขนาดใหญ่ที่มีลักษณะเป็นสังคมเมือง ฉะนั้นค่าครองชีพจึงสูงมากกว่าในชนบท ดังนั้นการจะพ้นจากวงจรความทุกข์ยากนั้นได้ หากรัฐมีการจัดงบประมาณเพื่อเพิ่มเงินเดือนให้ครูพี่เลี้ยงอบรมศาสนาและจริยธรรมทุกปีซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตในสังคมเมือง

3. นายมิน (ครูตาดีกา อำเภอหาดใหญ่)

ข้อมูลทั่วไป

นายมิน เป็นมุสลิมผู้เคร่งครัด อายุ 58 ปี ซึ่งดูหน้าตาแก่กว่าวัย อาจเป็นเพราะต้องมีอาชีพเสริมจากการทำงานสวนยางประมาณ 9-10 ไร่ เกิดที่หมู่ที่ 10 ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีพี่น้อง 3 คน เขาเป็นคนสุดท้อง มีครอบครัวอบอุ่น จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ 4 และจบศาสนาชั้นชานาวี มีรายได้จากตำแหน่งอื่นมา เดือนละ 500 บาท ส่วนการสอนศาสนาและคำภีร์อัล-กรุอ่าน ไม่มีค่าตอบแทน เนื่องจากถือว่าเป็นหน้าที่ของเขาต่อพระเจ้า เขาเป็นคนใจเย็น ไม่เคยมีเรื่องกับผู้อื่นในชุมชน สำหรับชีวิตแต่งงาน มีความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวเป็นอย่างดี เขามีลูก 7 คน ลูกผู้ชาย 3 คน ลูกผู้หญิง 4 คน มีอายุตั้งแต่ 35,26,22,20,19,16 และ 12 ตามลำดับ ลูกแต่งงานแล้ว 3 คน เป็นโสด 4 คน ซึ่งสำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1 คน สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 คน กำลังเรียน ปวช. จำนวน 1 คน กำลังเรียนปอเนาะ จำนวน 1 คน และกำลังเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 คน ลูกทำงานโรงงาน 1 คน รายได้เดือนละ 4,000 บาท ลูกทำสวนยาง 2 คน รายได้ประมาณเดือนละ 3,000 บาท ลูกเป็นแม่บ้าน 1 คน และกำลังเรียน 3 คน

1. กระประเมินตนเอง มี 4 ประเด็นหลักคือ

1) การประเมินตนเอง มินเป็นชาวสวนยางทำสวนมาตลอดชีวิต สำหรับการสอนศาสนาอิสลามที่มัสยิด สอนมาประมาณ 15 ปีแล้ว เขาเป็นคนยากจน ฐานะลำบากมาก ไม่มีเงินเก็บสะสม บางครั้งไม่มีเงินใช้จ่ายเลย ซึ่งจะได้การบริจาคจากผู้ปกครองเป็นเงินเพียงเล็กน้อย มักจะให้กินอาหาร เขาได้รับการยอมรับจากชุมชน โดยเฉพาะคนดีมีคุณภาพจะเป็นมิตรด้วย เขากล่าวว่า “ผู้ที่ไม่ละหมาด ไม่ถือศีลอด จะไม่ชอบฉันหรอก”

2) ความหมายของชีวิต

- มินมองตัวเองว่า ชีวิตของเขาต้องมีศรัทธาในพระเจ้า โดยการมีศาสนาเป็นทางนำ
- เขาใช้หลักการของศาสนาเป็นรูปแบบในการดำเนินชีวิต จึงจะทำให้ชีวิตสมบูรณ์
- เขาปฏิบัติตามหลักศาสนาเป็นชีวิตประจำวัน ได้แก่ การละหมาด 5 เวลา การถือศีลอดอาทิตย์ละ 2 วัน คือวันจันทร์กับวันพฤหัสบดี
- เขาให้คุณค่าของชีวิตว่า ชีวิตที่มีค่า คือชีวิตที่มีศาสนา

3) ความหวังในชีวิต มินหวังที่จะได้รับการตอบแทนความดีจากพระเจ้า ไม่ได้คิดว่าจะต้องความร่ำรวยจากการสอนศาสนา หรือจากด้านอื่นๆ สำหรับเขาไม่คิดจะยุติการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา ตลอดจนการสอนศาสนาอิสลาม เพราะเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้กำหนดให้กับเขา

4) อิทธิพลต่อบุคคลอื่นๆ มินมองว่าเขามีอิทธิพลต่อลูก เมีย เพราะทุกคนเชื่อฟังเขา โดยเขาเป็นผู้สอน อ่านคำภีร์อัล-กรุอ่านให้กับลูกๆเอง ส่วนคนทั่วไปในชุมชนยอมรับและนับถือเขา โดยการเลือกเขาเป็นอื่นมา

2. การวิเคราะห์ความยากลำบากที่เขาเผชิญอยู่

มินกล่าวว่า ความยากจนของเขาไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นความยากลำบาก เพราะศาสนาสอนให้เขาอดทน ส่งผลให้เขารู้สึกสบายใจกับสิ่งที่เขาเผชิญอยู่ สำหรับสวัสดิการของรัฐ เขาได้ค่าตอบแทนจากตำแหน่งอื่นมาแล้ว โดยได้เงินเดือน 500 บาท ส่วนการสอนศาสนา เขาไม่ได้สวัสดิการใดๆนอกจากผู้ปกครองจ่ายให้เพียงเล็กน้อยและไม่แน่นอน ปัจจุบันได้บัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าแบบไม่ต้องเสีย 30 บาทเป็นค่าบริการ เพราะถือเป็นสิทธิในการเป็นผู้นำชุมชน

3. ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

มินรู้สึกว่ ในเรื่องอำนาจต่อรองนั้นไม่ใช่หน้าที่ของเขาต่อมนุษย์ เพราะเขามั่นใจว่าพระเจ้าเป็นผู้ตอบแทนในสิ่งที่เขาทำหน้าที่อยู่ ดังนั้น เขาจึงไม่จำเป็นต้องสร้างอำนาจต่อรอง อย่างไรก็ตามจากความรู้สึกที่แท้จริงแล้ว เขาก็ยังมีความต้องการเช่นมนุษย์ทั่วไป สังเกตได้จากคำกล่าวที่ว่า “ถ้าเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตก็อยากได้แต่ก็ไม่อยากขอ” เพราะการขอนั้นเป็นการต่อรองวิธีหนึ่งของคน แต่เมื่อซักถามว่า “ถ้าถูกคนรังแกและเขาเปรียบจะอย่างไร” เขากล่าวว่า “ถ้าถูกรังแกก็ต้องสู้หรือจะช่วยเหลือคนอื่นแ่ที่ถูกรังแก” นอกจากนั้นเขาได้แสดงทัศนะว่า “ฉันไม่ต้องการมีอำนาจ เพราะไม่ต้องการรบกวนผู้อื่น”

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

มินมีความสัมพันธ์กับกลไกของรัฐในชุมชน โดยเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นที่ปรึกษาของกลุ่มเลี้ยงสัตว์ นอกจากนั้นเขายังเป็นกรรมการโรงเรียนประถม ตลอดจนมีการสนับสนุนริเริ่มให้ตั้งกลุ่มเยาวชน โดยมีการจัดกิจกรรมพูดคุยกันเกี่ยวกับปัญหาเสพติดทุกวันศุกร์ก่อนจะนัดหมายที่มีสยิด

5. การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

มินเห็นว่าความทุกข์ยากของเขาเกิดจากปัญหาเยาวชนให้ความสำคัญกับศาสนาน้อยลง ส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมอื่นๆตามมา เช่น ปัญหาเสพติด ปัญหาด้อยการศึกษา ฯลฯ สำหรับความทุกข์ยากนั้นเกิดจาก ขาดความรู้คู่คุณธรรม ทำให้เกิดความยากจน การด้อยโอกาสทางสังคม ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมต่างๆ ซึ่งเขาคิดว่าการจะหลุดพ้นจากความยากจนและด้อยโอกาสได้ ถ้าเขามีธรรมะอยู่ในหัวใจ ก็จะทำให้ปัญหาทุกอย่างได้หมด สิ่งสำคัญอย่างยิ่ง คือ การมีอิหม่านหรือมีความศรัทธา

4. นายคน (ครูตาดีกา อำเภอนาดใหญ่)

ข้อมูลทั่วไป

คนเป็นหนุ่มฉกรรจ์วัย 50 ปี มีคติประจำตัวว่า พูดจริง ทำจริง ชอบความยุติธรรม เขาเป็นชาวบ้านบางโหลงอำเภอนาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มาแต่กำเนิด จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ที่โรงเรียนทุ่งน้ำดำบลคลองแห อำเภอนาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เขาเป็นคนชอบเรียนหนังสือ แต่ไม่มีโอกาสได้เรียนต่อ เพราะ

แม่ตายตั้งแต่อายุ 12 ปี พ่อแต่งงานใหม่ ชีวิตในครอบครัวลำบาก เพราะต้องเลี้ยงน้อง 1 คน ชีวิตในวัยรุ่นได้เรียนหนังสือทางศาสนาพอสมควร มีอาชีพทำสวนยาง ทำนา และรับจ้างทั่วไป ซึ่งมีรายได้ไม่แน่นอน นอกจากนั้น เขาเป็นครูสอนอัลกุรอาน ฟัตฮฺอีนที่มัสยิด มีรายได้เดือนละ 1,400 บาท สำหรับชีวิตครอบครัว มีความเป็นอยู่แบบ ครอบครัวเดี่ยว มีลูก 5 คน

1. การประเมินตนเอง มี 4 ประเด็นหลัก คือ

1) สถานภาพ คนเป็นชาวสวนยางและทำนาด้วย นอกจากนั้นมียาตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และเป็นครูสอนศาสนาอิสลามที่มัสยิด มีรายได้ไม่เพียงพอ และมองว่าตนเองมีฐานะยากจน แต่จากการเป็นครูสอนศาสนาและเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จึงได้รับการยอมรับจากหน่วยราชการพอสมควร ตลอดจนญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน และชาวบ้านในชุมชน จึงคิดว่าชีวิตของเขาอุทิศเพื่อชาติ

2) ความหมายของชีวิต คนมองว่า ชีวิตของเขาอุทิศเพื่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์และคิดว่า ตัวเขาต้องการมีรูปแบบที่เป็นแบบอย่างให้กับเยาวชนรุ่นหลังได้ เขาเห็นว่าตัวเองมีคุณค่าทางสังคมพอสมควร

3) ความหวังของชีวิต คนมีความมุ่งหวังในอนาคตว่า อยากเห็นลูกเป็นคนดี มีอาชีพ มีสังคม เขาไม่คิดจะยุติชีวิตของการเป็นครูสอนศาสนาอิสลามและจะไม่เลิกใช้ชีวิตเพื่อสังคมตลอดไป เพราะมองว่าตัวเองมีความสามารถที่จะทำได้ และจะเป็นที่ปรึกษาของคนรุ่นต่อไป

4) อิทธิพลที่มีต่อบุคคลอื่นๆ คนมองว่าเขามีความสามารถและได้รับการยอมรับจากบุคคลในครอบครัว เพื่อนฝูง และชาวบ้านทุกคนจากการที่เขาได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน และมักได้รับโอกาสร่วมมือจากชาวบ้านเสมอมา เพราะฉะนั้น เขาจึงทำงานเพื่อคนในชุมชน

2. การวิเคราะห์ความยากลำบากที่เขาเผชิญอยู่

คนคิดว่า แม้ตนเองจะมีความยากลำบากในเรื่องรายได้ ไม่เพียงพอ แต่ก็ไม่ได้ทุกข์ใจ เพราะมีความอดทน และพยายามหารายได้เสริมเข้ามาจนเจือครอบครัว โดยการไปรับจ้างทั่วไปเป็นบางครั้งบางคราว สำหรับความยากลำบากหรือความทุกข์ใจของเขานั้น คือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางสังคม โดยเฉพาะเรื่องยาเสพติดในชุมชน เขาต้องการเห็นชุมชนปลอดยาเสพติด ในส่วนของสวัสดิการนั้น เขาไม่ได้รับสวัสดิการใดๆ จากรัฐเลย นอกจากได้สวัสดิการการรักษาพยาบาลโดยผ่านหน่วยงานของอำเภอ และโรงพยาบาลประจำจังหวัด และได้รับการช่วยเหลือจากการระดมทุนของชาวบ้านในชุมชน เพื่อเป็นเงินเดือนในการสอนศาสนา

3. ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

คนรู้สึกว่าเขาต่อสู้ทุกอย่างเพื่อสังคม โดยเขามีทีมงานที่จะช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ เพราะเขามองว่าเขาเป็นคนมีเหตุผล และใช้เหตุผลเป็นอำนาจต่อรองในเรื่องราวต่างๆ

4 .ความสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อรอง

คนมีความสัมพันธ์กับกลไกของรัฐ ในฐานะของการเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เมื่อหมู่บ้านมีกิจกรรมในชุมชน เขาสามารถเชิญ เจ้าหน้าที่ตรวจ เจ้าหน้าที่อนามัย เข้ามาร่วมมือได้ เขาเองมีทีมที่ช่วยทำงาน ดังนั้นหน่วยงานของรัฐจึงให้ความสำคัญ และให้ความร่วมมือกับชุมชนเสมอ

5. การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

คนรู้สึกว่ ความทุกข์ยากของเขาเกิดจากปัญหาวัยรุ่นติดยาเสพติด และปัญหาพื้นฐานของปัญหานี้เกิดจากผู้ปกครองไม่มีเวลาให้กับลูกอย่างพอเพียง ส่งผลให้เกิดปัญหาครอบครัว ทำให้ไม่มีการดักเตือนลูกหลาน ดังนั้นวัยรุ่นเหล่านี้จึงถูกชักชวนให้ไปติดยาเสพติดได้ง่าย เขาคิดว่าปัญหานี้ไม่มีทางหมดไปได้ แต่มีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นจึงได้แต่หวังว่า จะได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้ในอนาคต

5. นางนะ (ครูตาดีกา อำเภอสะเดา)

ข้อมูลทั่วไป

นะเป็นหญิงสาวร่าเริงวัย 34 ปี เกิดที่หมู่บ้านปรักตก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนสะเดาบรรดษัณท์กัมพลานนทีนุสรณ์ ตำบลสะเดา เธอใช้ชีวิตในการศึกษาประมาณ 9 ปี เธอเป็นครูสอนศาสนาอิสลามที่มัสยิดมานานแล้ว ตั้งแต่ยังเป็นโสด จนปัจจุบันนี้แต่งงานแล้วก็ยังคงสอนศาสนาอิสลามอยู่อีก มีรายได้จากมัสยิดเดือนละ 700 บาท นอกจากนั้นมียาชีพทำสวนยางพาราไปด้วย เธอมีสถานทางการเงินไม่ค่อยจะสู้ดีนัก สำหรับในชีวิตประจำวันของเธอนั้น ตื่นนอนตั้งแต่ 5.00 น. ทุกวัน หลังจากนั้นจะหมดเช้าในเวลา 5.30 น. เวลา 6.00 น. ไปทำสวนยางและเข้านอนเวลา 23.00 น.

ชีวิตตั้งแต่เกิดจนปัจจุบัน

นะเกิดในครอบครัวที่อบอุ่น เธอคิดว่าได้รับการศึกษาเป็นอย่งดี โดยเฉพาะเกี่ยวกับการศึกษาศาสนา เพราะพ่อแม่เป็นครูสอนศาสนา มีความรักความสัมพันธ์กับแม่และญาติพี่น้องเป็นอย่งดี มีความรัก ความผูกพัน ความห่วงใย ความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และจะใกล้ชิดกับญาติเกือบทุกคน เธอกล่าวว่า แม่คลอดเธอกับหมอตำแย ได้รับการเลี้ยงดูเป็นอย่งดี ในปี 2525 พ่อเสียชีวิต แต่ชีวิตในครอบครัวก็ยังอบอุ่นเหมือนเดิม โดยมีแม่เป็นหลักของครอบครัว เธอเรียนหนังสือตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 1-6 จากโรงเรียนบ้านปรัก และจบการศึกษาสูงสุดที่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนสะเดาบรรดษัณท์กัมพลานนทีนุสรณ์ เธอแต่งงานมา 10 ปีแล้ว เคยไปทำยัญญูที่ประเทศซาอุดีอาระเบียมาแล้ว เธอคิดว่าจะเลี้ยงลูกให้ได้รับความอบอุ่น สิ่งสำคัญในชีวิตของเธอคือ การให้การศึกษาแก่ลูกให้มากที่สุด

1. การประเมินตนเอง มี 4 ประเด็นหลัก คือ

1) สถานภาพ จะเป็นแม่บ้าน อาชีพทำสวนและสอนศาสนาอิสลามที่มีสยิด นอกจากนั้นเป็น อสม. ของหมู่บ้านด้วย เธอมีฐานะทางการเงินพอกินพอใช้ เธอคิดว่า เธอเป็นพลเมืองชั้น 1 เพราะได้รับการยอมรับจากราชการเป็นอย่างดี เนื่องจากเธอเป็นผู้ให้ความรู้แก่เด็กในหมู่บ้าน ดังนั้นทุกคนจะเป็นมิตรกับเธอ เธอไม่เคยเป็นศัตรูกับใครและไม่มีใครเป็นศัตรูกับเธอ

2) ความหมายของชีวิต จะได้ให้ความเห็นว่า

- มนุษย์ทุกคนย่อมมีชีวิตที่แตกต่างกันไป แต่สำหรับทัศนคติของเธอคิดว่า ชีวิตคือการต่อสู้ การดิ้นรน การแสวงหาในสิ่งที่ดีๆ เพื่อชีวิตจะอยู่ได้ตลอดรอดฝั่ง

- การดำเนินชีวิตของเธอ จะดำเนินชีวิตตามรูปแบบของศาสนาและจะใช้พิธีกรรมศาสนาตามหลักการของศาสนาอิสลามโดยสิ้นเชิง

- คุณค่าและความสำคัญของการดำเนินชีวิตของเธอ ได้ให้คุณค่าการช่วยเหลือผู้อื่นในด้านการศึกษา โดยให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนา

3) ความหวังของชีวิต

นะหวังว่าในอนาคต อยากจะเป็นครูสอนเด็กตลอดไป ถึงแม้ว่าจะไม่ได้อะไรตอบแทน เพราะอนาคตเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน

4) อิทธิพลที่มีต่อบุคคลอื่นๆ

นะคิดว่าเธอไม่มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น แต่มีอิทธิพลต่อลูกมากที่สุดและคนอื่นๆในครอบครัว นอกจากนั้นเห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีอิทธิพลต่อใคร แต่โดยทั่วไปลูกศิษย์ให้ความเคารพและเชื่อฟัง

2. การวิเคราะห์ความยากลำบากที่เผชิญอยู่

นะกล่าวว่า ความยากลำบากของเธอนั้น คือ เรื่องการสอนเด็กๆ ซึ่งนะคิดว่า จากการศึกษาพื้นฐานของตนเองที่นับว่าน้อยมาก ทำให้รู้สึกว่าเป็นการยากลำบากที่จะเข้าใจนิสัยของเด็กๆ เพื่อจะได้ถ่ายทอดความรู้ได้อย่างเหมาะสมโดยเด็กๆจะได้ประโยชน์สูงสุดและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องของอำนาจต่อรอง

นะรู้สึก أنهاไม่มีอำนาจต่อรอง เพราะเธอเป็นครูสอนศาสนาที่ไม่มีสถานภาพจากหน่วยงานของรัฐแต่อย่างใด ซึ่งเธอแสดงให้เห็นว่า ไม่เคยเรียกร้องอะไรจากผู้ปกครองของเด็กๆที่มาเรียนศาสนาเลย สภาวะที่ทำให้เกิดอำนาจต่อรอง เกิดจากการอบรมสภาพของเธอเอง เพราะเธอเชื่อเสมอว่า เธอหวังผลตอบแทนจากพระเจ้า หากว่าได้จากมนุษย์แล้ว การตอบแทนความดีจากพระเจ้าจะน้อยลง เธอจึงไม่เคยคิดจะต่อสู้เพื่อให้ได้อำนาจหรือสถานภาพใดๆจากสังคม หากเธอต้องการความช่วยเหลือ เธอจะขอความช่วยเหลือจากชุมชน

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

นะเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขของหมู่บ้าน(อสม.) โดยการไปช่วยเหลือที่สถานอนามัยของชุมชน ประมาณอาทิตย์ละ 1 วัน เช่น วันตรวจสุขภาพแม่และเด็ก โดยไม่ได้ค่าตอบแทน และจะไปช่วยในวันสำคัญอื่นๆ ที่สถานอนามัยแจ้งให้ทราบ นะรู้สึกที่ รัฐบาลไม่ค่อยให้ความสำคัญในด้านการพัฒนาทางศาสนาและไม่ค่อยให้ความสนใจสักเท่าไร เธอไม่เข้ากลุ่มกิจกรรมใดๆ เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับรัฐ เพราะคิดว่า “รัฐไม่สนใจการพัฒนาศาสนาอิสลาม จึงไม่เห็นว่าจะเกิดประโยชน์ไปขอความช่วยเหลือได้อย่างไร”

5. การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

แม้ว่านะจะจัดว่าอยู่ในกลุ่มที่มีฐานะยากจน เพราะมีรายได้เพียงเดือนละ 700 บาท แต่เธอก็ไม่รู้สึกว่า เป็นความทุกข์ยาก เพราะเธอมีพื้นฐานด้านจิตใจที่มีความเชื่อมั่นและเสียสละ เพียงแต่เธอมีความทุกข์ว่า เธอขาดความรู้ในการเข้าใจนิสัยใจคอของเด็กๆ ทำให้เธอเกิดความรู้สึกว่า ความรู้ที่เธอสอนไปนั้นจะไม่เกิดประโยชน์สูงสุด พุด่าง่ายๆก็คือ เธอรู้สึกว่าขาดความรู้ด้านเทคนิค และจิตวิทยาในการเรียนรู้ เพราะเธอมองว่า ตนเองมีการศึกษาน้อย และด้วยโอกาสในการพัฒนาทางการศึกษาโดยเธอคิดว่าการจะหลุดพ้นจากความทุกข์ยากในความรู้สึกเช่นนี้ได้ นั้น เธอต้องใช้ความอดทนเป็นอย่างสูง

6. นางนุช (ครูตาดีกา อำเภอสะเตาะ)

ข้อมูลทั่วไป

นุชเป็นเด็กสาววันรุ่นหน้าตาอ่อนวัย แต่งตัวสะอาด กิริยาท่าทางเรียบร้อย ชอบช่วยเหลือผู้อื่น เธอแต่งกายคลุมศีรษะเช่นสาวมุสลิมผู้ปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลาม นุชมีอายุ 22 ปี 1 เดือน 8 วัน จากวันสัมภาษณ์ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2545 นุชเกิดที่หมู่บ้านปริก อำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา การศึกษา นุชมีประวัติการศึกษาที่น่าสนใจ ในระดับต่างๆ คือ

1. ชั้นอนุบาลโรงเรียนเสนพงศ์ ที่อำเภอสะเตาะ เป็นเวลา 2 ปี
2. ชั้นประถมศึกษา โรงเรียนเทศบาล 1 บ้านสะเตาะ เป็นเวลา 6 ปี
3. ชั้นมัธยมต้น โรงเรียนสะเตาะวรค์ชัยสัมพลานนท์อนุสรณ์ เป็นเวลา 3 ปี
4. ชั้นมัธยมตอนปลาย โรงเรียนสองแสงพนิชัยการ(สายวิชาชีพ)ที่ตำบลพะตา อำเภอหาดใหญ่ เป็นเวลา 3 ปี
5. ชั้นอนุปริญา โรงเรียนสองแสงพนิชัยการ(สาขาบัญชี)จำนวน 2 ปี
6. กำลังเรียนชั้นปริญญาตรี สถาบันราชภัฏสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา คณะครุศาสตร์ สาขาการศึกษาพิเศษ ปีที่ 3

นุชจบด้านศาสนาจากมัธยม หลักสูตรศรัทธา 6 ในปัจจุบันเป็นครูพี่เลี้ยงอบรมจริยธรรมเด็ก ก่อนวัยเรียนประจำมัสยิดมุฮิบบิน มีรายได้เดือนละ 3,000 บาท เธอทำงานที่ศูนย์เด็กเล็กมาประมาณ 3 ปี ซึ่งเท่ากับอายุของศูนย์ฯ เธอเริ่มทำงานมาตั้งแต่ศูนย์นี้เพิ่งเปิดใหม่

ลักษณะครอบครัว

นุชถูกเลี้ยงดูจากครอบครัวที่อบอุ่น พ่อแม่เลี้ยงดูแบบไม่ตามใจ แต่คอยให้คำแนะนำตักเตือนในสิ่งที่ผิดแล้วไม่ถูกต้อง แต่จะไม่บังคับให้แสดงความคิดเห็น มีอะไรก็ปรึกษากันในครอบครัว นุชมีความสัมพันธ์กับพ่อแม่และเครือญาติเป็นอย่างดี มีความรักใคร่ ประองตองและช่วยเหลือกัน ส่วนการเลือกคู่ครอง นุชมีความเห็นว่า จะต้องดูคนที่เหมาะสมกับตนเองและครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา ฐานะทางสังคม เป็นต้น ส่วนสิ่งสำคัญในชีวิตอันดับแรก คือ จะต้องพยายามศึกษาให้จบ เพื่อให้ได้ใบปริญญามาให้พ่อแม่ ให้ท่านได้ภูมิใจว่า ท่านก็มีลูกสาวที่สามารถทำอย่างนี้ได้ อันดับสอง คือ การงาน อาชีพที่มั่นคง อาชีพที่นุชต้องการคือการรับราชการ นุชมีพี่น้องทั้งหมด 6 คน นุชเป็นลูกคนที่ 3 นุชมีพี่คนโตเป็นชายอายุ 50 ปี รับราชการตำรวจศดาบตำรวจ(ต.ต.) พี่คนรองเป็นหญิงอายุ 44 ปี แต่งงานแล้ว การศึกษาระดับอนุปริญญา อาชีพรับราชการครู น้องต่อนุช เป็นลูกคนที่ 4 ของพ่อแม่ เป็นชายอายุ 20 ปี จบปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง และน้องคนที่ 5 เป็นหญิงอายุ 19 ปี เป็นโสด จบอนุปริญญา คอมพิวเตอร์ ส่วนน้องคนเล็กเป็น ชายอายุ 18 ปี เป็นโสด การศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 6

1. การประเมินตนเอง ใน 4 ประเด็นหลัก

1) สถานภาพ เป็นโสดและเป็นครูที่เลี้ยงอบรมจริยธรรมเด็กเล็กก่อนวัยเรียนประจำมัสยิด เธอเป็นคนไทยธรรมดาคนหนึ่ง ทุกคนเป็นมิตรกับเธอ

2) ความหมายของชีวิต คิดว่าตัวเองมีค่าต่อประเทศชาติ ทุกคนเกิดมาก็ต้องมีค่า ชีวิตของทุกคนที่เกิดอยู่บนโลกใบนี้ต้องพบปะกับทุกคนชั้น คุณค่าของชีวิตอยู่ที่การได้ศึกษาค้นคว้าในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะในโรงเรียน หรือบ้าน เราก็สามารถนำมาปรับใช้ให้ถูกต้อง มันก็จะให้คุณค่าแก่ตัวเอง

3) ความหวังของชีวิต นุชหวังว่าจะต้องได้พบกับสิ่งที่ดีกว่านี้ จะไม่เป็นอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ เพราะชีวิตยังยาวไกล และความรู้ ประสบการณ์เราก็มี เราจะต้องไปข้างหน้า อย่าอยู่ที่เดิมหรือถอยหลัง

2. การวิเคราะห์ความยากลำบากที่เผชิญอยู่

นุชเห็นว่า ปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด เป็นความยากลำบากของตนเอง เนื่องจากเป็นห่วงอนาคตของประเทศชาติ และสิ่งที่เป็นความยากลำบากอีกประการหนึ่ง เป็นเรื่องของอาคารสถานที่ของศูนย์ฯ เพราะสถานที่ไม่อำนวยความสะดวก และคับแคบมากเพราะเกิดจากความเก่าแก่ของอาคารสถานที่ จากการสังเกตของผู้วิจัยเห็นว่า อาคารนอนและโรงอาหารอยู่ที่เดียวกันและเป็นพื้นปูนเก่ามากแล้ว จึงควรต้องมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น สำหรับสวัสดิการอื่นๆ นุชไม่ได้รับเลย นอกจากสวัสดิการสุขภาพถ้วนหน้าที่แจกบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกโรค ซึ่งนุชมองว่า ไม่ค่อยมั่นใจว่าจะได้รับสวัสดิการสุขภาพที่ดีจากโรงพยาบาลที่รัฐจัดให้

3. ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

นุชรู้สึกว่าเขาไม่มีอำนาจต่อรองกับหน่วยงานใดๆ เพราะยังรู้สึกว่าหน่วยงานไม่ให้ความสำคัญกับตนเอง กรณีมีปัญหาจะปรึกษาโต๊ะอิหม่าม เช่น ค่าใช้จ่ายอาหารกลางวัน ค่านมให้เด็กๆ เป็นต้น ซึ่งกรรมการมัสยิดช่วยประสานกับอำเภอช่วยเหลือในเรื่องดังกล่าว และได้รับสวัสดิการของเล่นเด็ก และสื่อการเรียนการสอนจากเทศบาล สำหรับเงินเดือนครูที่เลี้ยง ถ้าครูมีปัญหาค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอ ก็จะมีการจัดงานมัสยิดหาทุนมา ช่วยเหลือครูที่เลี้ยงและครูสอนศาสนาตาดีกา อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

นุชไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มใดๆ ในชุมชน เพราะคิดว่า ยังมีอาวุโสหน่อย และยังไม่ได้สร้างกลุ่มอะไรในชุมชน นอกจากสนับสนุนให้แม่ไปเป็นสมาชิกของกลุ่มแม่บ้าน และเคยส่งเสริมให้พ่อเข้าไปเป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้านของ อบต. เพื่อขอทุนมาลงทุนทำบ่อปลา แต่พ่อไม่ยอมเข้าไปเป็นสมาชิก เพราะไม่ต้องการเสี่ยงในการลงทุนดังกล่าว นอกจากนั้นมีชมรมฟุตบอล ตรีภู่ของชุมชน ซึ่งมีน้องเขาไปเป็นสมาชิกชมรมนี้ ได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์กีฬาจากเทศบาล

5. การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

นุชคิดว่า ยอมรับในความทุกข์ยากของตนเองได้ โดยใช้ความอดทนและการช่วยเหลือจากครอบครัว เพราะยังเป็นโสดและยังอยู่กับพ่อแม่ เมื่อมีความเดือดร้อน พ่อแม่และพี่น้องเป็นผู้ช่วยบรรเทาความทุกข์ยากอยู่เสมอ แต่ความทุกข์ยากของนุชนั้นมาจากการเห็นปัญหาเสพติดของเยาวชนในชุมชน ซึ่งเกิดจากปัญหาครอบครัว พ่อแม่ได้มีเวลาอบรมสั่งสอน เพราะครอบครัวที่ลูกติดยาเสพติด พ่อแม่ฐานะยากจน ลูกมีการศึกษาน้อย พ่อแม่ต้องออกไปทำมาหากินนอกบ้าน ไม่มีเวลามาดูแลเรื่องการเรียนรู้และการปฏิบัติศาสนาของลูก

7. นายรณ (ครูตาดีกา อำเภอสะเดา)

ข้อมูลทั่วไป

รณเป็นผู้ชายรูปร่างกะทัดรัด ผมหักโคก ผิวคล้ำ วัย 28 ปียังเป็นโสด พูดจาภาษาท้องถิ่นภาคใต้ได้อย่างคล่องแคล่ว รณพูดถึงตนเองว่าเขาเป็นคนใจร้อนสักนิด การแต่งกายพอดูได้ แต่อยู่ในกรอบของหลักศาสนาจากการได้ไปสัมผัสภาษณ์และสังเกตรณมา 2 ครั้ง พบว่า ทุกครั้งรณจะนั่งโล่งแบบผู้ชายมุสลิมในภาคใต้นิยมนั่งกัน โดยเฉพาะผู้สอนศาสนาตามมัสยิดและปอเนาะ รณนั้นยังคงเรียนศาสนาที่ปอเนาะแห่งหนึ่งด้วย ซึ่งพักอาศัยอยู่ในปอเนาะ และไปสอนศาสนาที่มัสยิดในตอนเย็นทุกวันและสอนในวันเสาร์และอาทิตย์ด้วย รณเป็นคนจริงจังและจริงจัง มีเหตุผล เขาเกิดที่หมู่บ้านคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล รณมีรายได้จากการสอนคำภีร์อัล-กรุอ่าน เดือนละ 700 บาท เขามองว่าพออยู่รอดไปวันๆ มีอาชีพเสริมทำสวนยางเวลา

ว่างจากการเรียนการสอนศาสนา เขาเข้ามาอยู่ในชุมชนนั้นประมาณ 4 ปี 3 เดือน อพยพมาจากหมู่บ้านคลองขุด ตำบล คลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

รุดดำเนินชีวิตประจำวัน เริ่มต้นจากการตื่นนอนประมาณตี 4.30 น. เพื่อละหมาด อ่านหนังสือและทบทวนวิชาเรียน 7 โมงเช้า เรียนหนังสือศาสนา ตอนบ่ายเรียนต่อและไปสอนอัล-กรุอันในตอนเย็นที่มีสยิดส่วนตอนกลางคืนก็ต้องเรียนต่อ จนกระทั่ง 24.00 น. จึงเข้านอน

ชีวิตในอนาคตของรุด คิดว่าจะเปลี่ยนแปลงตนเองได้เพียงเล็กน้อยไม่มากเท่าไร เพราะเขารู้สึกว่าครูสอนศาสนาจะมีความเป็นอยู่อย่างนี้แหละ เนื่องจากขาดการเหลียวแลเอาใจใส่จากทุกฝ่าย ไม่ว่าฝ่ายรัฐบาล องค์กรเอกชน และผู้ประกอบการ

ลักษณะครอบครัว

รุดเกิดในครอบครัวที่อบอุ่น ได้รับการศึกษาที่บ้านเกิด จังหวัดสตูล ทั้งด้านศาสนาและจบการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 3 หลักสูตร ก.ศ.น. พ่อแม่อยู่กันแบบราบรื่น มีความเข้าใจและมีเหตุผล ญาติพี่น้องปรองดองกันดี มีเรื่องราวอะไรจะปรึกษาและช่วยเหลือกันดี ในครอบครัวมีพิธีกรรมเกี่ยวกับศาสนา เช่น การละหมาดอ่านอัล-กรุอัน ถือศีลอด เป็นต้น รุดมีสมาชิกในครอบครัว 10 คน อยู่จังหวัดสตูลทุกคน มีอาชีพสวนยาง

1. การประเมินตนเอง

1) สถานภาพ เป็นครูสอนศาสนาประจำมัสยิดทั้งสัปดาห์และอาชีพอเสริม ทำสวนยาง และเลี้ยงแพะฐานะทางการเงินพออยู่ได้ถึงจะอดอยากก็ไม่มากนัก รายได้จากการทำงานไม่แน่นอน ถามว่าพอหรือไม่ พอจะตอบว่า ไม่พออยู่แล้ว คิดว่าตนเองได้รับการยอมรับจากราชการพอใช้ได้ เพราะเวลามีกงานที่เกี่ยวกับศาสนาเขาจะเรียกเชิญเสมอ เขาเป็นมิตรกับทุกคน

2) ความหมายของชีวิต ชีวิตคือ ความต้องการให้มีชีวิตอยู่ดีกินดี แต่ถ้าไม่เป็นอย่างที่คิด ก็ขออย่าให้มีปัญหาในชีวิต เขามีรูปแบบในการดำเนินชีวิต คือ ทำอย่างไรให้ชีวิตมีคุณค่า ส่วนคุณค่าและความสำคัญในการดำเนินชีวิต คือ มีความจริงจังและจริงจังในการดำเนินชีวิต

3) ความหวังของชีวิต เขามีความหวังในอนาคต คือ สิ่งใดที่ดีๆในอนาคต อยากให้ดีไปอีกในปัจจุบัน รุดกล่าวว่า “ผมไม่คิดจะเลิกดำเนินชีวิตแบบปัจจุบันนี้หรอก” เพราะถึงรายได้จะไม่มากนักพอ แต่ทำด้วยใจรักและที่สำคัญ คือ อยากพัฒนาชุมชน สังคมให้ดีและน่าอยู่ และคงจะทำต่อไป ถ้าเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์

4) อิทธิพลที่มีต่อบุคคลอื่นๆ รุดพูดถึงการอิทธิพลของตนเองว่า “ผมคงจะมีอิทธิพลบ้าง แต่ไม่มาก เพราะเป็นคนนอก มาจากที่อื่น” สำหรับชาวบ้านเหล่านี้แล้ว เขาคงจะร่วมชีวิตและต่อสู้กับพวกเขาต่อไปอย่างแน่นอน

2. การวิเคราะห์ความยากลำบากที่เผชิญอยู่

รุดรู้สึกว่าการยากลำบาก คือ ความร่วมมือ และประสานงาน สำหรับความยากลำบากที่สุด คือ พูดแล้วทำไม่ได้ตั้งใจนัก และความยากลำบากนั้นเกิดจากการขาดความร่วมมือ เมื่อเสนอโครงการอะไรที่ดีๆ

จะไม่ได้รับการตอบสนอง สำหรับสวัสดิการจากรัฐ ไม่มีอะไรให้เลย คงมีเงินเพียงเล็กน้อยไม่เห็นหน่วยงานไหนมาสนใจ ส่วนเอกชนคงมีบ้าง แต่ให้ไม่มากนัก

3. ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

รุณรู้สึกว่าคุณเองมีอำนาจต่อรองอยู่บ้าง เพราะควรได้รับเกียรติในการไปเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน แต่บางครั้งรู้สึกเหมือนไม่มีอำนาจต่อรอง โดยสะท้อนจากการที่เสนอโครงการอะไรไปและไม่ได้รับการยอมรับ ซึ่งสภาพที่ทำให้เขาขาดอำนาจต่อรองคงเนื่องมาจากเขามาจากท้องถิ่นอื่น เพราะไม่ได้เป็นคนเกิดในชุมชนนี้ ทำให้ขาดอำนาจต่อรอง เขาจะได้รับความช่วยเหลือจากผู้ปกครองและกลุ่มเพื่อนของเขาเอง

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

รุณมีความสัมพันธ์กับกลไกของรัฐ จากการได้ประสานงานกับเทศบาล เพื่อขอบริจาคสิ่งของอุปกรณ์ มาเสริมกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมวันเด็ก งานเมาลิด งานวันอารีระยอ เป็นต้น เขามีการจัดทำโครงการกลุ่มชุมชนหมู่บ้าน มีการตั้งกรรมการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหมู่บ้าน มีการจัดกิจกรรมอบรมวัยรุ่นเรื่องศาสนาป้องกันยาเสพติด และจัดงานหาเงินเดือนให้ครูสอนศาสนาที่มัสยิด

5. การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

รุณยอมรับในความทุกข์ยากจากความยากจน แต่รู้สึกมีความทุกข์ยากที่สุด คือ ปัญหายาเสพติดในชุมชน ซึ่งสาเหตุมาจากสถาบันครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญ พ่อแม่ไม่สนใจและมีเวลาให้กับลูก ซึ่งการจะหลุดพ้นได้ ก็ต้องเกิดจากการที่ครอบครัวหันมาดูแลอย่างใกล้ชิดขึ้น

8. นายสันต์ (ครูตาดีกา อำเภอสะเดา)

ข้อมูลทั่วไป

สันต์ เป็นชายวัยรุ่นผอมสูงยังเป็นโสดวัย 24 ปี เขามีลักษณะเจ้าความคิด ทำตัวตามสบาย มีนิสัยชอบความสงบเป็นคนไม่ค่อยพูดมาก เขาเกิดในหมู่บ้านห้วยน้ำตก อำเภอ ปะเหลียน จังหวัด ตรัง จบการศึกษามัธยมที่ 6 ที่โรงเรียนการศึกษานอกโรงเรียน อ. ยะหริ่ง จ. ปัตตานี อยู่ในระบบการศึกษา 12 ปี ปัจจุบันนอกจากสอนศาสนาที่มัสยิดแล้ว มีอาชีพเสริมทำสวนยาง และเรียนโรงเรียนปอเนาะแห่งหนึ่งด้วย มีรายได้จากการสอนเดือนละ 1,000บาท มีสถานภาพทางเศรษฐกิจพอมีพอใช้ เขาอยู่ในชุมชนมาประมาณ 2 ปีเท่านั้น มีบ้านพักอยู่ในปอเนาะแห่งหนึ่งของอำเภอสะเดา เขากำลังเรียนอยู่ที่ปอเนาะนี้ด้วยโดยใช้เวลาตอนเย็นของทุกวันรวมทั้งเสาร์ อาทิตย์ด้วยมาเป็นครูสอนศาสนาที่มัสยิด ปัจจุบันกำลังศึกษาต่อระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ชีวิตประจำวัน สันต์ ตื่นตั้งแต่ 5.00 น. ทุกวันทำการละหมาด อ่านหนังสือและคัมภีร์อัล-กุรอาน 7 โมง เข้าเรียนหนังสือ เข้านอนเวลา 24.00 น. ประวัติชีวิตของสันต์ คลอดหมอดำเฒ่ที่บ้าน ได้รับการเลี้ยงดู

จากพ่อแม่จึงได้รับความอบอุ่นพอสมควร เนื่องจากแม่เป็นแม่บ้านอยู่ที่บ้านประจำ เขาเคยผ่านพิธีกรรมเข้าสู่สูติอายุประมาณ 7 ขวบ ซึ่งศาสนากำหนดให้เด็กชายมุสลิมทุกคนต้องเข้าพิธีกรรมนี้

1. การประเมินตนเอง มี 4 ประเด็นหลักคือ

1) สถานภาพ สันต์เป็นนักศึกษาปอเนาะไม่จดทะเบียนแห่งหนึ่ง เป็นครูสอนศาสนาที่มีสียัดเป็นประจำตอนเย็น นอกจากนั้นยังรับจ้างทำสวนบ้างเพื่อเป็นรายได้เสริม เขามีฐานะทางการเงิน ไม่ค่อยจะพอใช้เท่าไรจากรายได้การสอนเดือนละ 1,000 บาท และคิดว่าตนเองเป็นประชาชนธรรมดาหนึ่ง ได้รับการยอมรับจากทางราชการพอใช้ได้ ไม่ค่อยมีศัตรูเพราะส่วนจะเป็นมากกว่าเป็นมิตรกับทุกคนในชุมชน

2) ความหมายของชีวิต สันต์มีทัศนะเกี่ยวกับชีวิตว่า ชีวิตคือการมีชีวิตอยู่อย่างมีสุขทั้งกายและใจโดยมีการทำเช่น การเป็นอาจารย์ เขาเองใช้ชีวิตแบบมุสลิมทั่วไป ปฏิบัติอยู่ในหลักของศาสนาอิสลาม ไม่ชอบทิ้งการละหมาดวันละ 5 เวลา

3) ความหวังของชีวิต ในอนาคตข้างหน้าของสันต์ หวังว่าคงจะได้เป็นครูสอนเด็กเกี่ยวกับศาสนาหลักจริยธรรมศาสนาในการดำเนินชีวิตอยากจะทำอย่างนี้ตลอดไป เพราะถ้าแม้เราไม่ค่อยได้รับค่าตอบแทนเท่าที่ควร แต่เราก็ภาคภูมิใจที่สามารถทำให้เด็กมีความรู้เรื่องศาสนา

4) อิทธิพลที่มีต่อบุคคลอื่นๆ สันต์มองว่าเขามีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นจากคำกล่าวที่ว่า "เราก็คงจะเป็นที่ปรึกษาของเด็กๆ ให้คำตักเตือนแก่พวกเขา" โดยเด็กที่มาเรียนศาสนาเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอน นอกจากนั้นก็ได้รับการยอมรับจากเพื่อนๆ ที่ทำงานด้วยกัน โดยการมีส่วนร่วมปรึกษาหารือกันเสมอเมื่อมีปัญหา คิดว่าเขาคงจะมีชีวิตเพื่อเด็กและลูกศิษย์ จะได้เป็นมุสลิมที่ดีต่อสังคมต่อไป

2. วิเคราะห์ความยากลำบากที่เผชิญอยู่

สำหรับความยากลำบากของสันต์คือ ชีวิตการทำงาน การสอนหนังสือศาสนาที่ไม่มีการตอบแทน จากภาครัฐไม่มีสวัสดิการอะไรให้เลย เขากล่าวว่า "จะมีบ้างก็จากเอกชนที่ช่วยบ้างบางครั้งบางครั้ง"

3. ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

สันต์รู้สึกที่ไม่มีอำนาจต่อรองใดๆเลยต่อรัฐ จากคำกล่าวว่า "เพราะเราไม่มีพลังอะไรจะไปต่อรอง" การขาดอำนาจต่อรองเนื่องจากหน่วยงานไม่ให้ความสำคัญ เขาไม่คิดจะไปขอความช่วยเหลือจากใครเพราะพยายามจะพึ่งตนเองอยู่เสมอ

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

สันต์ไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กับกลไกรัฐสักเท่าไร เพราะไม่มีโอกาสเข้าไปติดต่อกับหน่วยงานของรัฐ เนื่องจากไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง เขารู้สึกว่ากลไกของรัฐจะไม่ให้ความสำคัญต่อการเรียนการสอนอิสลาม ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ และเขาไม่ได้มีการสร้างกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับรัฐแต่อย่างใด

5. การวิเคราะห์ห่วงจรความทุกข์ยาก

สันต์บอกว่าความทุกข์ยากของเขาเกิดจากการที่รัฐไม่ให้ความสนับสนุนเรื่องเงินทุน เพราะต่างๆ ต้องมีทุนเป็นหลัก จากความทุกข์ยากดังกล่าวก็คงอาจจะมีต่อไปโดยไม่สิ้นสุด ถ้าหากรัฐไม่ให้การสนับสนุนและเห็นความสำคัญของการสอนศาสนา การหลุดพ้นจากความทุกข์ยากดังกล่าวได้ ก็ต้องให้รัฐลงมาช่วยเหลือให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

9.นางสาวณี (ครูตาติกา อำเภอจะนะ)

ข้อมูลทั่วไป

ณีเป็นหญิงสาวร่างเล็ก หน้าตาน่ารัก ยิ้มแย้ม ไม่ค่อยพูด กิริยาเรียบร้อย แต่งกายมิดชิด มีมนุษยสัมพันธ์กับคนอื่นดี และเข้ากับผู้ร่วมงานได้ดี อายุ 26 ปี เธอเกิดที่ตำบลบางเขียด อำเภอ สิงหนคร จังหวัดสงขลา

ประวัติการศึกษา จบสายสามัญมัธยมที่ 6 จบจากโรงเรียนต้นภูอิสลาม เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ตำบล จะโหนด อำเภอ จะนะ จังหวัดสงขลา สำหรับการศึกษาด้านศาสนาจบการศึกษาชั้น 4 ที่โรงเรียนต้นภูอิสลาม และจบชั้น 7 ที่โรงเรียนมรวาโอ ตำบล ปุบุด อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เธอศึกษาศาสนาเป็นเวลา 7 ปี เธอมีอาชีพสอนศาสนาที่มัสยิดรายได้เดือนละ 800 บาท โดยสอนในวันเสาร์และอาทิตย์เท่านั้น และเป็นครูลูกจ้าง โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามรายได้เดือนละ 1,300 บาท

ชีวิตประจำวันและประวัติชีวิต

ณีสื่นเวลา 05.00 น. เพื่อละหมาดเช้า หลังจากนั้นก็อ่านอัล-กุรอาน เตรียมอาหาร ทำความสะอาดบ้าน รับประทานอาหาร พร้อมครอบครัว เวลา 07.00 น.มาโรงเรียนสอนเด็กนักเรียนจนกระทั่งพักกลางวันกินอาหารและละหมาดเที่ยง และสอนช่วงบ่ายจนกระทั่งเลิกเรียน หลังจากนั้นเมื่อถึงเวลาก็ทำละหมาดจนกระทั่งครบวันละ 5 เวลา เป็นประจำวัน และอ่านอัลกุรอานหลังจากละหมาดเมื่อเสร็จภาระทุกอย่างก็เข้านอน ณีมีครอบครัวที่อบอุ่นและมีความสุขพ่อแม่เลี้ยงตามแบบศาสนา .ฐานะทางบ้านไม่ค่อยจะดีนัก เพราะมีพี่น้อง 6 คน และต้องเข้าเรียนทุกคน เธอเป็นลูกผู้หญิงคนโต และมีพี่ชายสองคน มีน้อง 1 คนจบระดับปริญญาตรีและกำลังเรียนอีก 2 คน

1. การประเมินตนเอง มี 4 ประเด็นคือ

1) สถานภาพ ณีเป็นลูกจ้างชั่วคราวโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามมา 5 ปีแล้ว และสอนที่มัสยิดมุตตานุสดีน ในวันเสาร์ในวันเสาร์และอาทิตย์ เธอได้รับการยอมรับอย่างเท่าเทียมกับประชาชนศาสนาอื่นเหมือนกัน

2) ความหมายของชีวิต นิอยากเป็นคนทำงานให้เพื่อส่วนรวม เพื่อศาสนา มีประโยชน์ต่อสังคม ไม่อยากจะเป็นคนที่ไร้ค่า อยากจะทำงานตรงนี้ให้ดีที่สุด สำหรับการดำเนินชีวิตก็อยากให้อยู่ในรูปแบบของศาสนา มีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งถ้าหากว่าสิ่งที่ทำไปได้รับการยอมรับและมีการปฏิบัติตามก็คิดว่าสิ่งที่เราได้ทำไปก็ไม่สูญเปล่า

3) ความหวังของชีวิต นิมีความหวังว่าเธอต้องการทำงานเป็นครูสอนศาสนาต่อไป และทำให้ดีที่สุด และได้กล่าวอย่างมั่นใจว่า "หนูไม่อยากจะทำงานสอนศาสนาเพราะชอบมาก ในชีวิตนี้อยากจะทำงานเพื่อศาสนา"

4) อิทธิพลต่อบุคคลอื่น ๆ นิมองว่าเขามีอิทธิพลต่อนักเรียนเพื่อนร่วมงาน และบุคคลในครอบครัว เพราะนิมักจะได้รับการยอมรับจากบุคคลดังกล่าว โดยการเชื่อฟังคำสอน คำแนะนำ และคำปรึกษาเสมอ เพราะนิคิดว่าตัวเองมีประโยชน์ต่อบุคคลเหล่านี้

2. การวิเคราะห์สภาพยากลำบากที่เธอเผชิญอยู่

นิไม่รู้สึกในความลำบากของชีวิตตนเอง แต่มีความกังวลใจและเป็นทุกข์กับสิ่งที่เธอได้ทำไปแล้วไม่ได้รับการยอมรับจากการที่ให้คนอื่น หรือนักเรียนเป็นคนดี ในความลำบากเกิดจากการไม่ปฏิบัติตามการที่ไม่เคารพซึ่งกันและกัน การไม่เข้าใจกัน สำหรับสวัสดิการของรัฐนั้นไม่มีเลย ส่วนหน่วยงานเอกชนก็ไม่มีเช่นกัน

3. ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

นิไม่มีอำนาจต่อรอง เพราะยังไม่มีเรื่องอะไรจะมาต่อรองเธอจะรู้สึกเกรงใจที่จะมองความต้องการของตนเอง ซึ่งเกิดจากการไม่ต้องการรบกวนผู้อื่น ถ้าเธอมีความจำเป็น เธอมีพี่ชายเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในเรื่องการเงิน หรือถ้าจะขอความช่วยเหลือก็จะขอจากฝ่ายต่างๆ ที่เขารับฟัง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไรที่เขาจะช่วยเหลือเธอได้

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

นิมีความสัมพันธ์กับกลไกรัฐในชุมชนพอสมควร ในกรณีมีการขอความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐ เธอเข้าไปมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมของชุมชนเสมอ เธอรู้สึกว่าหน่วยงานของรัฐ ทุกระดับไม่ให้ความสนใจและส่งเสริมสวัสดิการของครูสอนศาสนาและเธอไม่ได้สร้างกลุ่มอะไรในชุมชนนี้เลย

5. การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

นิคิดว่าความทุกข์ยากของเธอเกิดจากปัญหาการพัฒนาวิธีการสอน ที่จะทำให้เกิดการยอมรับของนักเรียน สำหรับความทุกข์ยากของนิ นั้น จากการที่เธอมีความปรารถนาอยากจะได้เรียนต่อในระดับปริญญาตรี แต่ไม่มีเงินและลงไปเรียนได้ จึงทำให้เธอรู้สึกว่าเธอไม่ได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ที่จะช่วยให้การเรียนการสอนได้รับการพัฒนาขึ้น เธอคิดว่าคงจะเป็นการยากสำหรับเธอที่จะมีโอกาสได้ไปเรียนต่อ เพราะเธอไม่มีเงินเพียงพอ

ที่จะสามารถไปเรียนได้ เพราะถ้าไปเรียน แนนอนเธอก็ไม่ได้สอนและคงไม่มีรายได้ ซึ่งเธอมีความจำเป็นต้องพึ่งพาตนเองเท่านั้น

10. นางสาวเดือน (ครูสอนที่มีสียัด / บ้าน)

ข้อมูลทั่วไป

เดือนเป็นสาวโสดวัย 31 ปี เธอเป็นคนพูดน้อย เรียบร้อย เกิดที่หมู่บ้านทุ่งใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ปัจจุบันอยู่ที่ตำบลจะโหนด อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เธออาศัยอยู่ในชุมชนนี้มา 31 ปีแล้ว ปัจจุบันเดือนเป็นครูสอนศาสนาตอนเย็นที่มีสียัดและสอนอัล - กุรอานอยู่กับบ้านในตอนกลางวันโดยไม่ได้คิดค่าตอบแทน

ประวัติการศึกษา

เดือนจบการศึกษาทางศาสนาชั้น 4 และจบสายสามัญชั้นมัธยมที่ 6 จากโรงเรียนดินลูกลิสงคาม ต. จะโหนด อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

ชีวิตประจำวัน

เดือนตื่นนอนเวลาตี 05.00 น. ทำละหมาด อ่านกุรอานตอนเช้า ทำอาหารให้สมาชิกในครอบครัว และ ดูแลงานบ้านทุกอย่าง ตอนเที่ยงหลังทำละหมาดแล้ว ทำงานบ้านต่อตลอดทั้งวัน ตอนค่ำหลังละหมาด ค่ำ สอนอัล - กุรอานให้เด็กที่บ้านทุกวัน

1. ประเมินตนเองใน 4 ประเด็นคือ

1) สถานภาพ เธอเป็นครูสอนศาสนาอิสลามที่มีสียัดมาประมาณ 6 ปี รายได้ประมาณเดือนละ 700บาท และสอนอัล - กุรอานตอนกลางวันที่บ้านฟรี เธอได้รับการยอมรับจากหน่วยงานราชการและชาวบ้านในชุมชนในฐานะผู้เสียสละและทำประโยชน์ให้กับชุมชน

2) ความหมายของชีวิต เดือนได้ให้ทัศนะว่าชีวิตนี้มีคุณค่า ต้องการจะทำตนเองให้มีคุณค่า มีการดำเนินชีวิตที่ดีตามแนวทางของศาสนา มีการทำละหมาดเป็นประจำ และจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กรุ่นหลังและคนอื่นๆต่อไป

3) ความหวังของชีวิต เดือนมีความหวังว่า "อนาคตหรือวันข้างหน้าฉันคงจะดีขึ้น และคิดว่าจะทำอาชีพสอนศาสนาต่อไป เพราะว่าทำแล้วมีความสุขและมีใจรักกับอาชีพนี้" นอกจากนั้นเดือนต้องการใช้ความรู้ที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ที่สุด

4) อิทธิพลต่อบุคคลอื่นๆ เดือนมองว่าเธอสามารถมีอิทธิพลต่อคนอื่นๆเท่าๆกับบุคคลอื่นมีอิทธิพลต่อเธอ โดยเธอยอมรับว่ามีความเท่าเทียมของการมีอิทธิพลซึ่งกันและกันระหว่างคนในครอบครัว เพื่อน ชาวบ้าน ผู้ปกครองและลูกศิษย์ เธอคิดว่าเธอมีชีวิตเพื่อคนอื่นเหล่านี้ เพราะว่าเธอยังมีชีวิตอยู่เธอก็จะทำประโยชน์ให้กับบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเธอทุกคน

2. วิเคราะห์ความยากลำบากที่เขาเผชิญอยู่

เดือนกล่าวว่า “ฉันยุ่งยากมากทั้งต้องสอนนักเรียนหลายๆชั้นในเวลาเดียวกัน” เนื่องจากมีครูที่สอนอยู่น้อยมาก มัสยิดมีครูสอนเพียง 2 คน ซึ่งมีนักเรียนถึง 4 ชั้น โดยเฉพาะถ้าครูต้องขาดสอนไปจะเป็นความยากลำบากมากในการจัดการสอน สำหรับสวัสดิการของรัฐหรือองค์กรเอกชนไม่มี นอกจากมัสยิดให้เป็นเงินเดือนเท่านั้น

3. ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

เดือนรู้สึกว่าเขาไม่มีอำนาจต่อรองกับใครเพราะเขามีหน้าที่สอนอย่างเดียว เขาได้รู้ว่าไม่มีอำนาจต่อรองจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างๆ เขาไม่เคยมีบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เช่น การขอครูเพิ่มหรือการได้ค่าตอบแทนมากขึ้นเป็นต้น การที่ขาดอำนาจเกิดจาก การที่เป็นครูสอนศาสนาไม่มีเวลามาเป็นกรรมการบริหารมัสยิด และความคาดหวังของชุมชนมองว่า ครูสอนศาสนาเป็นผู้เสียสละและไม่ได้หวังอะไรเพื่อส่วนตัว ตลอดจนเมื่อมีการต่อรองจะเป็นหน้าที่ของกรรมการมัสยิดเท่านั้น เดือนมักได้รับความช่วยเหลือจากผู้ปกครองของเด็กนักเรียนในเรื่องเงินทอง

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

เดือนไม่มีความสัมพันธ์กับกลไกรัฐ เพราะเขารู้สึกว่าหน่วยงานของรัฐทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ไม่ได้ให้ความสนใจกับครูสอนศาสนาอิสลาม รัฐให้ความสำคัญกับบุคลากรทางศาสนาด้านบริหารมากกว่า ซึ่งเห็นได้จากการให้สวัสดิการรักษาพยาบาล แก้อื่นมาม กอแตบ บิหลัน เป็นต้น เขาไม่เคยสร้างกลุ่มใดๆ ใน ท้องถิ่น เพราะไม่รู้จะสร้างทำไมและเพื่ออะไร

5. วิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

เดือนคิดว่าความทุกข์ยากเกิดจากปัญหาสังคมไม่เกินความสำคัญของครูสอนศาสนา จึงไม่ได้รับการสนับสนุนด้านการเงินและบุคลากรจากรัฐ และเขาคิดว่าความทุกข์ยากนั้นจะหลุดพ้นได้ ถ้าได้รับการสนับสนุนจากรัฐในด้านเงินเดือนและการเพิ่มครูให้เพียงพอกับความต้องการของนักเรียน

11. นายเลาะห์ (ครูตาดีกา อำเภอจะนะ)

ข้อมูลทั่วไป

เลาะห์เป็นชายหนุ่มโสดวัย 24 ปี เขาเป็นคนพูดน้อย แต่งกายเรียบร้อย มีท่าทางเป็นกันเองกับทุกคน เลาะห์เกิดที่ตำบล... อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา มีพี่น้อง 3 คน เขาเป็นคนที่ 2 ปัจจุบันเป็นครูสอนศาสนาอิสลามที่มัสยิดมุตตานุดดินในวันเสาร์-อาทิตย์ รายได้เดือนละ 800 บาท และเป็นครูสอนพิเศษโรงเรียนศาสนาที่ยังไม่เป็นมูลนิธิ จึงไม่มีเงินอุดหนุนครูสอนศาสนาอิสลาม โดยเขาสอนศาสนาและพลศึกษาด้วย ได้

รายได้เดือนละ 1300 บาท สอนจันทร์-ศุกร์ และสอนศาสนาอัล-กรุอานในตอนค่ำที่มีสยิดทุกวัน โดยไม่คิดค่าตอบแทน

ชีวิตการศึกษา

เลาะห์จบการศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนดินลูกลือสลาม ตำบลจะโหนด อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา และจบศาสนาตามวัศชีเตาะห์ จากโรงเรียนดินลูกลือสลาม อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ใ้เวลาศึกษาด้านศาสนาอยู่ประมาณ 8 ปี เลาะห์เติบโตมาจากชุมชนนี้ เลาะห์ได้รับการสอนจากพ่อแม่ให้รู้จักรับผิดชอบตนเอง และสอนให้รักพี่น้อง ตลอดจนรู้จักความสามัคคีและเสียสละ

ชีวิตประจำวัน

เลาะห์ตื่นนอนประมาณ 5.00 น. เริ่มอ่านอัล-กรุอาน ละหมาด และไปสอนหนังสือตั้งแต่เวลา 8.00 น. ถึง 16.30 น. หลังจากนั้น เมื่อ 20.00 น. สอนอัล-กรุอาน ที่มีสยิดทุกวันโดยสอนฟรีและเข้านอนเวลา 23.00 น.

1. การประเมินตนเอง คือ

1) สถานภาพ เลาะห์เป็นครูประจำโรงเรียนสอนศาสนาที่ยังไม่จดทะเบียนเป็นมูลนิธิ มาประมาณ 3 ปี และสอนศาสนาที่มีสยิดในวันเสาร์-อาทิตย์ เขาคิดว่าตนเองเป็นพลเมืองชั้นหนึ่ง และได้รับการยอมรับเป็นอย่างดี เมื่อติดกับหน่วยงานราชการ เขาเป็นมิตรกับทุกคนในชุมชน

2) ความหมายของชีวิต เลาะห์มีทัศนะกับชีวิตว่า ชีวิตของคนเราทุกคนนั้นมีค่ามาก แล้วแต่ว่าใครจะมองหรือทำตัวเองนั้นให้มีค่าหรือไม่มีค่า ขึ้นอยู่กับตัวของเราเอง เลาะห์มีรูปแบบในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นรูปแบบที่ง่ายอย่างหนึ่ง ที่จะต้องมีความรับผิดชอบในภาระงานที่ทำอยู่และการดำเนินนั้น เว้นแต่ใครจะทำตัวให้มี ค่าสูงหรือค่าต่ำ ขึ้นอยู่กับค่าของเราเอง และการดำเนินชีวิตก็จะมีค่าสำคัญในเมื่อเราเป็นครูสอน เราจะทำอย่างไรให้นักเรียนนั้นมีความรู้และเราจะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในทุกๆด้าน

3) ความหวังในชีวิต เลาะห์มีความหวังในอนาคตว่าอยากจะสอนศาสนาเด็กๆ ไปนาน ๆ เพราะการสอนเป็นงานที่สนุก และได้ประสบการณ์หลายๆอย่าง ในการดำเนินชีวิตต่อไปข้างหน้า เลาะห์ไม่คิดจะเปลี่ยนแปลงการทำงานสอนศาสนา เพราะรักกับอาชีพนี้ เพราะทำให้เขาสบายใจ เมื่อเขาไปสอนศาสนาเด็กๆ อย่งไรก็ตามเขาอุตสาห์เรียนมา 7-8 ปี ถ้าเขาไม่นำความรู้นี้ไปสอนบรรดาเด็กๆ เขาจะเอาความสามารถนั้นไปทำอะไร

4)อิทธิพลต่อบุคคลอื่นๆ เลาะห์มองว่าเขามีอิทธิพลต่อเพื่อน เพราะมีความสามารถดักเตือนเพื่อนๆได้ในเมื่อเพื่อนทำผิด หรือกระทำในสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ และสิ่งที่สังคมรังเกียจ

2. วิเคราะห์ความยากลำบากที่เขาเผชิญอยู่

เลาะห์ให้ความเห็นว่า “ไม่มีอะไรเลยที่ลำบากสำหรับผมและไม่มีอะไรเลยที่ยากลำบากที่สุดในชีวิตผม คนเราทุกคนเมื่อประสบกับความยากลำบากจะต้องลุกขึ้นต่อสู้กับความลำบากนั้น และผมเชื่อว่าทุกคน

นั้นต้องประสบกับความลำบากก่อนและจะสบายทีหลัง” ส่วนความยากที่สุด เกิดจากเราไม่ลุกขึ้นต่อสู้กับมัน นอกจากนั้นทั้งหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของเอกชนไม่เคยเข้ามามีบทบาทในการจัดสวัสดิการใดๆ เลย

3. ความรู้สึกต่ออำนาจต่อรอง

เลาะห์รู้สึกว่าเขาไม่มีอำนาจในการต่อรอง เพราะว่าเขายังขาดองค์ประกอบอยู่อีกหลายด้าน และไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือจากใครเลย ในทุกเรื่องและทุกเรื่องจะมีหน้าที่จัดการให้

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

เลาะห์คิดว่าตนเองไม่มีอำนาจต่อรอง กลไกของรัฐทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาตินั้นดีทุกอย่าง แต่ที่ไม่ดีนั้น คนที่เข้าไปทำงานตรงนั้น ขาดความสามัคคี คิดแต่จะหาผลประโยชน์เข้าหาตัวเองทั้งในทางลบและทางบวก

5. การวิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

เลาะห์คิดว่า เขาไม่มีความทุกข์ยาก เพราะความทุกข์ยากนั้นเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับเขา เนื่องจากเขาได้รับการสั่งสอนจากพ่อแม่ให้รู้จักความอดทน และจากคำสอนของศาสนาในเรื่องการอดทนกับความทุกข์ยาก เพราะเป็นทดสอบของพระเจ้า ถ้ามนุษย์อดทน เขาจะได้รับผลตอบแทนความดีงามจากอัลลอฮ์

12. นางสาวสา (ครูตาดีกา อำเภोजะนะ)

ข้อมูลทั่วไป

สายังครองตนเป็นโสดวัย 35 ปี หน้าตาอ้วนแถมดูเป็นคนร่าเริง มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นดี เธอวางตัวสงบเสียงเป็นคนที่ไม่ค่อยพูด แต่ให้ความร่วมมือตอบคำถามเป็นอย่างดี เธอเกิดที่หมู่บ้านบ่ออิฐ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ที่อยู่ปัจจุบันคือ หมู่ 10 ตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา สาอยู่ในชุมชนนี้มาประมาณ 35 ปีแล้ว ครอบครัวสาเป็นครอบครัวที่อบอุ่น พ่อแม่มีความสัมพันธ์กันดี

ประวัติการศึกษาและการสอนศาสนา

สาจบการศึกษาสายสามัญ ชั้นมัธยม 3 และเรียนศาสนาระดับชั้น 5 จากโรงเรียนดีบุลอิสลาม อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ซึ่งเธอจบทั้งสายสามัญและสายศาสนาในโรงเรียนแห่งเดียวกัน เธอสอนศาสนาและอ่านอัล-กุรอานตามมัสยิดและที่บ้านมาประมาณ 6 ปีแล้ว เธอได้รายได้จากมัสยิดเดือนละ 700 บาท และสอน อัล-กุรอานเวลากลางคืนโดยไม่คิดค่าตอบแทนใดๆ

ชีวิตประจำวัน

สาเล่าว่า เธอตื่นนอนตั้งแต่ตี 5 และอาบน้ำไปละหมาด เมื่อละหมาดเสร็จแล้วอ่านอัล - กุรอาน หลังจากนั้นทำอาหารให้พ่อกับแม่ทาน พ่อแม่สาชราแล้ว ดังนั้นสาจึงต้องช่วยพ่อแม่ทำงานทุกอย่าง ในตอน

กลางคืนหลังละหมาดมักริบ (ค่ำ) แล้ว สาสนอนอัล - กรูอานที่บ้านโดยมีเด็กในชุมชนมาเรียนประมาณ 10 กว่าคน เป็นการสอนให้ฟรี

1. ประเมินตนเอง

1) สถานภาพ สาเป็นครูสอนศาสนาประจำมัสยิดของศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัสยิด (ศ อ ม) มีรายได้เดือนละ 700 บาท และสอนอ่านคัมภีร์อัล - กรูอานตอนกลางคืนที่แก่เด็กในชุมชน โดยไม่คิดค่าตอบแทนเธอมีฐานะยากจนเพราะรายได้ไม่เพียงพอ จึงมีภาระหนี้สินแต่เธอได้รับการยอมรับจากชุมชน ไม่เคยมีปัญหาเกี่ยวกับคนในชุมชน

2) ความหมายของชีวิต สามองชีวิตว่าต้องมีความหวัง และคิดว่าชีวิตคงจะดีกว่านี้ เธอดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย เธอมีชีวิตเธอมีคุณค่าและสำคัญเพราะการสอนศาสนา

3) ความหวังของชีวิต สามมีความหวังในอนาคตว่า เธอคงสอนศาสนาไปเรื่อยๆเพราะเป็นภาระหน้าที่ต้องสอนตามศาสนาบัญญัติ และพอใจกับการทำงานศาสนาเมื่อนักวิจัยถามว่า "คิดจะเลิกสอนศาสนาหรือไม่" เธอตอบว่า "ฉันจะไม่เลิกการดำเนินชีวิตในหนทางของศาสนา และจะไม่หยุดในวิธีการดำเนินแบบนี้เพราะชอบอย่างนี้"

4) อิทธิพลต่อบุคคลอื่นๆ สามองว่าตนเองนั้นมีอิทธิพลต่อคนอื่นเสมอ เห็นได้จากการสั่งสอนอบรม และตักเตือนกับลูกศิษย์และลูกหลาน และบุคคลเหล่านี้เชื่อฟังคำสอนของเธอเสมอ นอกจากนั้นเพื่อนร่วมงาน พ่อแม่และญาติพี่น้องมักจะมาขอคำปรึกษาแนะนำจากเธอ และเธอคิดว่าเธอต้องมีชีวิตเพื่อคนเหล่านี้ โดยเฉพาะพ่อแม่ซึ่งเธอต้องเป็นผู้รับผิดชอบช่วยเหลือเพราะท่านชรามากและสุขภาพไม่ค่อยดี

2. วิเคราะห์ความยากลำบากที่เผชิญอยู่

สาเห็นว่าความลำบากในชีวิต เป็นเรื่องที่ศาสนาสอนให้อดทน แต่ความเดือดร้อนลำบากที่พบอยู่คือการมีรายได้ไม่เพียงพอต้องมีหนี้สินจากการหยิบยืมซึ่งเธอบอกว่า "ฉันต้องดูแลพ่อแม่ที่แก่มาก แล้ว 2 คนที่บ้านซึ่งต้องมีค่าใช้จ่ายมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อเจ็บป่วยต้องใช้เงินมากขึ้น แม้ว่าจะมีบัตรสวัสดิการด้านสุขภาพแล้วก็ตาม ขณะนี้เธอมีหนี้สินประมาณหลายหมื่นบาท องค์การเอกชนไม่ได้เข้ามามีบทบาทจัดสวัสดิการใดๆเลย

3. ความรู้สึกต่อตนเองในเรื่องอำนาจต่อรอง

สาารู้สึกว่าตนเองไม่มีอำนาจต่อรองกับใคร เพราะการเป็นครูสอนศาสนา จะต้องเป็นผู้เสียสละและไม่หวังผลตอบแทนจากการเรียกขอ ขึ้นอยู่กับคนในชุมชนจะเห็นความสำคัญหรือไม่ ถ้าเธอมีปัญหาเดือดร้อนเธอมักจะได้รับความช่วยเหลือจากนักเรียนและเพื่อนบ้าน ตลอดจนผู้ปกครองที่เห็นความสำคัญของเธอ

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

สาบอกว่าเธอไม่มีเวลาเข้าไปมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานรัฐในชุมชนเลย เพราะมีภาระหน้าที่มาก เช่นการดูแลพ่อแม่ การทำงานบ้าน การสอนศาสนาทั้งตอนเย็นที่มัสยิดและสอนตอนกลางคืนที่บ้าน เธอจึง

ไม่มีเวลาเข้าร่วมกับองค์กรใดๆในชุมชน นอกจากนั้นเธอรู้สึกไม่สนใจกับกลไกของรัฐทุกระดับ ตลอดจนไม่เคยมีการสร้างกลุ่มเพื่ออำนาจต่อรองกับหน่วยงานของรัฐเลย

5. วิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

สาเป็นคนมีการศึกษาน้อย รายได้ต่ำ ไม่มีงานเสริมอื่นๆ รายได้น้อยต้องมีการดูแลพ่อแม่ชราและสมาชิกอื่นๆในครอบครัวทำให้มีภาระมากมาย จนต้องมีหนี้สิน ทำให้เกิดความเดือดร้อนในการที่หลุดพ้นความทุกข์ยากลำบาก ตลอดจนเข้าใจและยอมรับควรจะให้ครูสอนศาสนาที่มีความมั่นคงในชีวิต โดยการให้มีการสนับสนุนเงินเดือนที่คิดว่าเธอและครอบครัวอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน และช่วยเหลือผู้สูงอายุในครอบครัวให้เข้าถึงสวัสดิการของผู้สูงอายุในด้านสังคมสงเคราะห์

13 นายอาแว (ครูปอเนาะ อำเภอจะนะ)

ข้อมูลทั่วไป

นายอาแว วาฮิมาสู อายุ 60 ปี ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไป ในนามฮัจญี อะหมัด ชานาฮี ครูสอนอัลกุรอานที่มีความรู้ ความสามารถด้านตัจวิด (การอ่านออกเสียงเสนาะ) อยู่บ้านเลขที่ 1/2 ม.1 ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เกิดที่หมู่ 5 ตำบลลาโง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ย้ายมาอยู่ ณ ตำบลบ้านนา ที่อยู่ปัจจุบัน เป็นเวลา 30 ปีแล้ว ครูอาแวมีบุตรทั้งหมด 5 คน เป็นผู้ชาย 4 คน ผู้หญิง 1 คน แต่งงานไปแล้ว 2 คน แต่แยกครอบครัวไปเพียง 1 คน และยังใช้ชีวิตคู่อยู่กับภรรยา

ประวัติการศึกษา

ครูอาแว จบการศึกษายสายสามัญ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนรามัน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ส่วนการเรียนด้านศาสนาครั้งแรกเรียนที่บ้าน แล้วไปเรียนต่อที่ปอเนาะ บาบอเยง บ้านบาลอ อำเภอรามัน ซึ่งเป็นปอเนาะที่มีชื่อเสียงมากในขณะนั้น หลังจากนั้นไปเรียนที่ปอเนาะเลหาร บ้านสตา ตำบลอลำ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี สุดท้ายไปเรียนต่อที่กรุงมกกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย และด้วยความชอบและรักใควิชาอ่านอัล-กุรอาน หรือ ตัจวิด ดังนั้นระยะเวลาที่เรียนอยู่ที่มกกะฮ์ 5-6 ปีนั้น อัลลอฮ์ได้ให้โอกาสได้รับการถ่ายทอดความรู้ในสาขาที่ตนชอบ นับเวลาที่เรียนในระบบปอเนาะจนไปเรียนที่มกกะฮ์ประมาณ 15 ปี ก่อนจะไปเรียนที่มกกะฮ์ได้แต่งงานกับหญิงชาวตำบลสะดาลา อำเภอยะลัง จังหวัดปัตตานี แต่ชีวิตแต่งงานสั้นมาก เพียง 6-7 เดือน ก็หย่าขาด และได้เดินทางไปเรียนที่มกกะฮ์

หลังจากกลับมาจากมกกะฮ์ ได้สอนทันทีโดยสอนที่ต่างๆ ได้แก่ โรงเรียนปอเนาะ มัสยิด เปิดสอนที่บ้าน เพราะตระหนักถึงความจำเป็นของการอ่านอัล-กุรอานให้ถูกต้อง ชัดเจน เพื่อการประกอบศาสนกิจทุกๆ วัน ไม่ให้การอ่านกุรอานที่ผิดเพี้ยน เพราะจะเป็นบาปได้ ดังนั้นเขาจึงสอนอย่างทุ่มเท หวังการตอบแทนจากอัลลอฮ์ ไม่ใช่การตอบแทนจากมนุษย์หรือเงินทอง

1. การประเมินตนเอง

1) สถานภาพ ทำหน้าที่เป็นครูสอนศาสนาอยู่หลายแห่ง ได้แก่ ครูสอนที่มัสยิดกลาง อำเภอจะนะในคืนวันจันทร์ พุธ ศุกร์ และสอนที่โรงเรียนเอกชนศาสนาที่ไม่จดทะเบียน เป็นมูลนิธิ ในฐานะครูพิเศษ 2 โรงเรียน และสอนที่บ้านเล็กๆ (บ้านสำหรับให้สอนศาสนาอยู่ติดกับบ้านพักของครู) ช่างบ้านที่สร้างขึ้นมาเอง โดยชุมชนรอบๆมีส่วนร่วมด้วย ซึ่งสอนในคืนวันพฤหัสบดี ส่วนคืนวันพุธ สอนที่ปอเนาะนาดี (โรงเรียนสมบูรณศาสนา) สอนที่บ้าน ตนเองในวันอังคาร และวันพุธ เวลา 14.00 น. โดยผู้เรียนทั้งหมดเป็นสตรีมุสลิม ดังนั้นครูอาแว จึงเป็นที่รักของทุกคนในท้องถิ่น

2) ความหมายของชีวิต ครูอาแวกล่าวว่า “ฉันมีความภูมิใจที่ได้ทำงานให้สังคม ตามวิชาความรู้ที่ตนเองชอบ ถึงแม้ว่าการสอนจะไม่มีค่าตอบแทนใดๆก็ตาม” เขารู้สึกว่า การสอนทำให้ชีวิตเขามีคุณค่าและมีความสำคัญต่อพระเจ้า

3) ความหวังของชีวิต ครูอาแวเองไม่เคยคาดหวังว่า การสอนกุรอ่านตั้งแต่เด็กๆ คนทั่วไป นักเรียน นักศึกษา โรงเรียนปอเนาะ จะต้องได้รับการตอบแทนเท่านั้นเท่านี้ อย่างไรก็ตามคงจะต้องสอนอัล-กุรอ่านไปจนตาย เพราะเป็นหน้าที่ของผู้รู้ศาสนาที่ต้องถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น

4) อิทธิพลต่อบุคคลอื่นๆ ครูอาแวในอดีตเคยเป็นอิหม่ามมัสยิดสาธา อำเภอบ้านนา จังหวัดจะนะ แต่ได้ลาออกไป และได้ถูกเลือกโดยสัปบุรุษขึ้นมาอีกและก็ลาออกไปอีก ซึ่งครูอาแวได้คำนึงถึงความเหมาะสม เพราะตระหนักว่าตนเองไม่ใช่ลูก(คนพื้นที่)อย่างแท้จริง แม้จะไม่มีตำแหน่งแต่ช่วยเหลือมัสยิดตลอดมา ตลอดจนเป็นอิหม่ามนำการละหมาดอยู่เสมอ แสดงให้เห็นว่า ครูอาแวนั้นมีอิทธิพลต่อคนในชุมชน

2. วิเคราะห์ความยากลำบากที่เขาเผชิญอยู่

แม้ว่าครูอาแวจะทุ่มเทเวลาให้กับการสอนอย่างจริงจัง ซึ่งอาจจะรู้สึก เหน็ดเหนื่อยอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ได้คิดว่าเป็นความลำบาก เพราะเป็นภาระหน้าที่ของผู้ที่ต้องสอนให้คนในชุมชน ตามศาสนาบัญญัติที่ว่า ความรู้คือ สิ่งจำเป็นและเกียรติสำหรับมุสลิม ครูอาแวไม่ได้หวังว่าจะได้รับค่าตอบแทนจากรัฐ และรัฐเองไม่เคยมีสวัสดิการใดๆ นอกจากสวัสดิการสุขภาพเพียงเล็กน้อย

3. ความรู้สึกต่อตนเองในอำนาจต่อรอง

ครูอาแวไม่รู้สึกว่าจำเป็นต้องมีอำนาจต่อรอง เพราะไม่รู้ไปต่อรองเรื่องอะไร และไม่รู้สึกว่าขาดอำนาจต่อรองด้วย เพราะเขาทำภาระหน้าที่ให้กับพระเจ้า ซึ่งเขาเชื่อว่าจะทำให้ดีที่สุด พระเจ้าจะเป็นผู้ตอบแทนและให้ความช่วยเหลือเขาทุกอย่าง

4. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

ครูอาแวเข้าไปมีความสัมพันธ์กับรัฐบาลในฐานะเป็นบุคคลที่ขอมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมและศาสนา เขารู้สึกว่า รัฐบาลพยายามจะพัฒนาวิถีของรัฐ ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เขายังไม่คิดจะสร้างกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับรัฐ แต่จะสร้างกลับเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง

5. วิเคราะห์วงจรความทุกข์ยาก

ครูอาแวเป็นครูสอนศาสนาทุกรูปแบบ โดยไม่รู้ลึกเหน็ดเหนื่อยหรือทุกข์ยากแต่อย่างใด แม้จะไม่ได้ค่าตอบแทนหรือได้ค่าตอบแทนเพียงเล็กน้อย แต่หากมีเงินสวัสดิการจากรัฐบ้าง ก็จะเป็นการดี และมีได้หมายความว่า ถ้าไม่มีเงินสนับสนุนสำหรับตนเองแล้วจะหยุดสอนหรือขาดขวัญกำลังใจในการสอนก็หาไม่ เขาตระหนักอยู่เสมอและเชื่อมั่นว่าที่ตนเองทำอยู่และปัจจัยต่างๆ พระเจ้าเป็นผู้ประทานมาให้

14. หะยีหมัด บินยาแม (ครูปอเนาะ อำเภอหาดใหญ่)

ข้อมูลทั่วไป

โต๊ะครูหะยีหมัด บินยาแม อายุ 64 ปี ท่านมีใบหน้ายิ้มแย้มดูเป็นคนอารมณ์ดี แต่งกายนุ่งโสร่ง มีผ้าสีขาวผืนใหญ่คลุมไหล่ ไม่ได้ใส่เสื้อ สวมถุงเท้าไม่มีปีก แบบที่โต๊ะครูทั่วๆ ไปใส่กัน ท่านมีใบหน้ายิ้มแย้มออกมาทักทายผู้วิจัยด้วยอารมณ์ดี พร้อมลูกเขยซึ่งเป็นโต๊ะครูหนุ่มที่ช่วยท่านสอนศาสนาที่ปอเนาะนี้ด้วย โต๊ะครูหะยีหมัดเป็นชาวดำบลเกาะหมี่ อำเภอหาดใหญ่มาแต่กำเนิด ท่านแต่งงานตั้งแต่เริ่มหนุ่ม มีบุตรทั้งหมด 9 คน มีผู้ชาย 3 คน ผู้หญิง 6 คน ปัจจุบันท่านดูแก่กว่าวัย เพราะผมหงอกขาวและมีโรคประจำตัว คือ โรคเบาหวาน ท่านทานยาสมุนไพรแทนยาแผนปัจจุบัน

ประวัติการเรียนการสอน

โต๊ะครูหะยีหมัดไม่เคยเรียนสามัญเลย อ่านภาษาไทยไม่ได้ หลังจากเรียนจบศาสนาเบื้องต้นจากมัสยิด เมื่ออายุ 16 ปี เริ่มไปเรียนที่ปอเนาะครูหลี เกาะหมี่ เรียนอยู่ประมาณ ปีกว่า ไปเรียนปอเนาะเกาะไหงที่มายอ จังหวัดปัตตานี อยู่ 3 ปี หลังจากนั้นไปเรียนต่อที่นครเมกเกะ อยู่เรียนหนังสือที่นั่นประมาณ 20 ปี กลับมาประเทศไทยอายุ 40 ปี และทำปอเนาะสอนที่บ้านเกิดตนเอง ในระยะที่ยังรุ่งเรือง มีนักเรียนประจำประมาณ 150 คน ท่านสอนศาสนาเป็นภาษาอาหรับ มลายู และไทย มารยะประมาณ 4 ปีมาแล้ว ไม่มีนักเรียนประจำพักอยู่ในปอเนาะ นอกจากลูกศิษย์เก่าๆ จะแวะเวียนมาขอพักอาศัยอยู่เป็นครั้งคราว แต่ท่านยังรับสอนชาวบ้านที่มาให้ท่านสอนอยู่ ท่านจะสอนทุกคืนวันอังคารและคืนวันศุกร์ ส่วนลูกเขย โต๊ะครูหนุ่มช่วยท่านสอนทุกวันในตอนกลางคืนวันละ 1-2 ชั่วโมง โดยไม่คิดค่าตอบแทน

1. การประเมินตนเอง

1) **สถานภาพ** โต๊ะครูเป็นครูสอนศาสนาในปอเนาะเกาะหมี่ ซึ่งเป็นปอเนาะของท่านเอง ท่านสอนโดยไม่คิดค่าตอบแทน ท่านมีรายได้จากสวณยางแต่ให้ลูกหลานทำ พอมีพอกินในครอบครัว ท่านไม่เคยเป็นศัตรูกับใคร ชาวบ้านรู้จักและให้การเคารพว่าท่านเป็นผู้มีความรู้และมีคุณภาพ

2) **ความหมายของชีวิต** โต๊ะครูหะยีหมัด ได้รับการฝึกฝนกับชีวิตปอเนาะอย่างยาวนานทำให้มีจิตใจหนักแน่น ยอมรับได้กับทุกสภาพ สอนได้ขณะที่ปอเนาะรุ่งเรืองและแม้ขณะนี้หาคคนมาเรียนศาสนา